

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XX

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2012

KAAM YAYINLARI
OLBA
XX

© 2012 Mersin/Türkiye
ISSN 1301 7667

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve
TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.
It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Arş. Gör. Deniz Kaplan (MA)

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342-MERSİN
TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734
Fax: 00.90.324.361 00 46
web mail: www.kaam.mersin.edu.tr
www.olba.mersin.edu.tr
e-mail: sdurugonul@gmail.com
kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed
BİLTUR Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Tel: +90 216 444 44 03 www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 15690

Dağıtım / Distribution
Zero Prod. Ltd.
Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09
info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XX

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XX

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN
2012

İçindekiler/Contents

Okşan Başoğlu

*Nevşehir/Camihöyük Hellenistik-Roma Dönemi İnsanlarının Sağlık Sorunları
(Health Problems of the Hellenistic-Roman Period Population in
Nevşehir-Camihöyük)* 1

Mehmet Nezh Aytaçlar – Candan Kozanlı

*“Hellespontos İşliği” ve Parion Buluntuları
(“Hellespontos Workshop” and the Parion Finds)* 27

İlkan Hasdağlı

*The Assessment of the 4th Century B.C. Finds from Three Wells Uncovered at
Clazomenae HBT (Hamdi Balaban Tarlastı) Sector
(Klazomenai HBT Sektörü'nde (Hamdi Balaban Tarlastı) Açığa Çıkarılan
Üç Kuyuda Ele Geçen M.Ö. 4. Yüzyıl Buluntularının Değerlendirilmesi)* 119

Fatma Bađdatlı Çam

*Kyme Nekropolünden Figürlü Bir Mezar Steli
(A Figured Grave Stele from the Necropolis of Kyme)* 165

Deniz Kaplan

*Diokaisareia'daki (Dağlık Kilikia) Podyumlu Tapınak İçin Tarihleme ve
Kült Önerisi
(Suggestions on the Dating and Cult of the Diokaisareia Podium Temple)* 183

Münteha Dinç

*Tralleis Hamamı'ndan Deniz Thiasos'u Tasvirli Kabartmalar
(Reliefs of a Marine Thiasos from the Tralleis Bath)* 201

Cevat Başaran – H. Ertuđ Ergürer

*Parion Odeion'u (Bouleuterion?) 2010 Çalışmaları ve Odeion'da Bulunan
Seramikler
(2010 Excavations at Parion: the 'Odeion' (Bouleuterion?) and its
Ceramic Finds)* 245

Ercan Ařkın

*Korykos (Dağlık Kilikia) Sütunlu Caddesi ve Kuzey Kapısı
(The Colonnaded Street and the North Gate of Korykos (Rough Cilicia))* 291

Erkan Alkaç	
<i>Korykos (Kilikia) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LRI Amphoraları</i> <i>(LRI Amphoras of Korykos (Cilicia) Revealed During Surveys)</i>	323
N. Eda Akyürek Şahin	
<i>Bithynia'dan Yeni Zeus Bronton Adakları</i> <i>(Neue Weihungen für Zeus Bronton aus Bithynien)</i>	345
Murat Arslan	
<i>Küçük Asya Yerel Historiograflarına Bir Örnek:</i> <i>Herakleia Pontike'li Memnon ve Eseri</i> <i>(An Example of Local Asia Minor Historiographers:</i> <i>Memnon of Heraclea Pontica and his Work)</i>	383
Ayşe Aydın	
<i>Silifke Müzesi'nden Figürlü Bir Duvar Nişi Bloğu</i> <i>(A Figured Wall Niche Block from the Silifke Museum)</i>	407
Hatice Özyurt Özcan	
<i>Muğla, Bodrum ve Milas Arkeoloji Müzeleri'ndeki Orta Bizans</i> <i>Dönemine Ait Bir Grup Litürjik İşlevli Taş Eser</i> <i>(A Group of Liturgical Pieces of the Middle Byzantine Period at the Muğla,</i> <i>Bodrum and Milas Archaeological Museums)</i>	427
Adnan Diler – Hatice Özyurt Özcan	
<i>Byzantine Period in Kedreai (Sedir Island): Churches</i> <i>(Kedreai'nin Bizans Dönemi: Kiliseler)</i>	453
Ayça Tiryaki	
<i>Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'ne Ait Bir Grup Korkuluk Levhası</i> <i>(A Group of Parapet Slabs from the Rhodiapolis Episcopal Church)</i>	493

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez yayınlanır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

‘Olba’; Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi kapsamında orijinal sonuçları içeren makaleleri yayınlar.

Küçükasya ile ilgili veya Akdeniz ve Ortadoğu Arkeolojisi kapsamındaki konular Olba’nın içeriğini oluşturur.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin yazılırken 10 punto, dipnot için ise 9 punto, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c- Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d- Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD’ye yüklenerek yollanmalıdır.
3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII

Dipnot (kitaplar için)
Richter 1977, 162, res. 217

Dipnot (Makaleler için)
Oppenheim 1973, 9, lev. 1

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. Levha numarası editörler tarafından verilecektir. Bu sebeple levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır.
5. Figürler CD’ye yüklenmelidir: Çözünürlük 300 dpi; format tif veya jpeg olmalıdır.
6. Resim çıktıları alınarak, resim düzenlemesi örneği (layout) yapılmalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı, ayrıca bunların yüklü olduğu bir adet CD gönderilmelidir.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology.

The studies select their material from Asia Minor but articles (papers) dealing with the Mediterranean and Near East also form the content of Olba.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in word programs.
b. The text should be written in 10 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh). The footnote s should be written in 9 puntos.
c. Footnotes should take place at the bottom of the page, each in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Special fonts should be located to yhe CD’s.
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbrevations’ used in the footnotes should be explained within the ‘Bibliography’. The Bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII

Footnotes (for books)

Richter 1977, 162, fig. 217

Footnotes (for articles)

Oppenheim 1973, 9, pl. 1

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff.	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering. Plate numbering will be done by the editors. For this reason, remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used.
5. Pictures should be loaded to CD's: 300 dpi; tif or jpeg format are required.
6. A layout for the pictures should be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. One original and one copy of the article and figures should be printed and loaded on CD's before being sent.

TRALLEİS HAMAMI'NDAN DENİZ THİASOS'U TASVİRLİ KABARTMALAR

Münteha DİNÇ*

ABSTRACT

Reliefs of a Marine Thiasos from the Tralleis Bath

During the excavations, some of the carved panels which constitute the subject of this study were discovered, broken and scattered around and others were found as substitute materials reused in later buildings or structures. For this reason, the broken pieces of these carved panels, which decorated the caldarium room of the Empire's Bath, are classified in order to explain the general condition of these panels. The focus has been primarily laid on the typological and functional structures of these panels. All of the panels found in the excavations lead in Tralleis were made of white marble with blue patterns. These panels, which look like wall panels are rectangular in shape and have profiled frames.

Some parts of these panels have figures considering a Marine Thiasos. In Ancient Greek and Roman art, both in carved sculptures, in small art works (Gemme, Cameo, Silver Utensils etc.) or in mosaic floors, it is common to see the marine festival: Ketos, Hippocampus, Tritons, Marine Cantors, Nereid who are carried by mixed sea creatures like sea-lions or sea-tigers, portrayed half-naked with their waving scarves. Based on the examination of these themes on the carved panels found at Tralleis, the scenes of Marine Thiasos iconographically represent the nakedness of bath culture, joy of water and the mythological image of ancient life.

Keywords: Tralleis, Roman Period, Bath, Thiasos, Nereid, Pasithoe.

* Arş. Gör. (M.A.) M. Dinç, Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Şehitkamil/Gaziantep. E-posta: munteha_sahan@hotmail.com

Çalışma kapsamı içinde yer alan eserler 1996-2002 yılları arasındaki kazı çalışmaları sırasında bulunmuştur. Eserlerin incelenmesi ve yayına hazırlanması aşamasında yardımlarını esirgemeyen Aydın Müze Müdürü Sayın Emin Yener'e ve Hocam Yrd. Doç. Dr. Rafet Dinç'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmanın hazırlık aşamasında değerli katkılarıyla beni yönlendiren Hocam Prof. Dr. Serra Durugönül'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

İnceleme konusu olan kabartmaların bazıları, kazı çalışmaları sırasında dolgu toprak arasında dağınık ve parçalanmış halde, bazıları ise geç dönem yapılarında kullanılmak üzere, devşirme malzeme olarak kullanım gördüğü haliyle ele geçmiştir. Bu makalede Tralleis'deki Roma İmparatorluk Dönemi Hamamı'nın caldariumunu süsleyen kabartmalı panolara ait kırık parçalar, kendi içinde sınıflandırılıp, tasnif edilerek panoların genel durumu açıklanmaya çalışılacaktır. Bunun için panoların tipolojik ve fonksiyonel yapısı göz önünde bulundurulup incelenmesine öncelik verilmiştir. Tralleis kazılarında bulunan kabartmalı panoların tamamı orta grenli, mavi damarlı beyaz mermerden yapılmıştır. Bir duvar panosu görünümünde hazırlanan kabartmalar dikdörtgen biçiminde olup, panoların kenarları profilli bir çerçeve ile sınırlanmıştır.

Pano parçaları üzerinde, 'Deniz Thiasos'unu oluşturan figürler yer almaktadır. Antik Yunan ve Roma sanatında, gerek kabartma heykeltıraşlıkta, gerek küçük sanat eserleri üzerinde (Gemme, Cameo, Gümüş Kaplar vb. gibi) ve gerekse mozaik taban döşemelerinde tasvir edilen deniz alayı sahnelerinde, Ketos, Hippocampos, Tritonlar, Deniz Kentaurları, Denizaslanları ve ya kaplanları gibi karışık deniz yaratıkları tarafından taşınan Nereidler'in, dalgalanan şalları ile yarı çıplak vaziyette betimlendiği görülmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda, Tralleis'ten ele geçen rölyefler üzerinde tasvir edilen Deniz Alayı sahnesinin ikonografik açıdan, kentte yaşayan halk için, hamam kültürünün çıplaklığını, suyun eğlenceli özelliğini, Antik Dünya yaşamının mitolojik bir anlatımını simgelediği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tralleis, Roma Dönemi, Hamam, Thiasos, Nereid, Pasithoe.

Tralleis, günümüzde modern Aydın ilinin hemen kuzeyinde, Mesogis (Kestane) Dağları'nın güney yamacındaki yüksek tepelik üzerine kurulmuştur¹. Kent, Roma İmparatorluk Dönemi boyunca Asya Eyaleti'nde yer alan önemli metropol kentlerden biri olarak varlığını sürdürmüştür². Kentte 1996-2002 yılları arasında yapılan kazılarda, kent merkezinde oldukça önemli bir kamu yapısı olarak varlığını korumuş olan Hamam-Gymanisum Kompleksi'ne ait mimari kalıntılar açığa çıkarılmıştır³. Hamamın caldariumunda yapılan kazı çalışmaları sırasında üzerinde kabartmalı figürlerin bulunduğu çerçeveli panolara ait parçalar bulunmuştur⁴. İnceleme konusu olan kabartmaların bazıları, kazı alanında dağınık ve parçalanmış halde,

¹ Tralleis'in konumu için bk. Özgan 1995, 4; Dinç 1998, 206.

² Özgan 1990, 265; Friesen 1993, 114; Radt 2002, 42; Dinç 2003, 4-5.

³ 1996-2002 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları için bk. Dinç 1998, 205 vd.; Dinç - Dede 2003, 405; Dinç - Dede 2004, 339. Diğer kazı çalışmaları için bk. Yaylalı 2008, 556.

⁴ Bk. Dinç 1998, 205-207; Dinç - Özkan -Takaoğlu 2000, 2 vd.; Dinç 2003, 39-40.

bazıları ise geç dönem yapılarında ikinci kez kullanım gördüğü haliyle ele geçmiştir. Bu sebeple Roma İmparatorluğu Dönemi'ne ait hamamın caldariumunu süsleyen kabartmalar, kendi içinde sınıflandırılıp, tasnif edilerek panoların genel durumu açıklanmaya çalışılacaktır.

Tralleis kabartmalarının tamamı orta grenli, mavi damarlı beyaz mermerden yapılmıştır. Bir duvar panosu görünümünde hazırlanan kabartmalar dikdörtgen biçiminde olup, kenarları profilli bir çerçeve ile sınırlanmıştır. Ele geçen kırık parçalar üzerinde yapılan incelemelerde, kabartmalı parçaların arka yüzlerinde saptanan harç izleri, bu panoların harçla yapıştirılarak ve demir çiviler yardımıyla duvara monte edildiklerini kanıtlamaktadır. Orijinalinde caldariumun duvarlarını süsleyen panolar genel olarak 115x75 cm. ölçülerinde olup, 3-5 cm kalınlığında, alçak kabartma tekniğinde yapılmışlardır.

I. Pasithoe Kabartması

Tralleis Hamam-Gymnasium'unda, Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne ait yapıda ters çevrilip taban olarak kullanılmış olan kabartma, parçalar halinde bulunup bir araya getirilmiştir⁵. Tama yakın olan panoda denizatinın ön ayaklarının yer aldığı kısım eksiktir (fig. 1).

Sol üst köşesinde bir yunus balığı küçük bir balığı yutar şekilde gösterilmiştir Panonun merkezinde, sola doğru denizati üzerinde yer alan kadın figürü bulunmaktadır. Baş profilden, vücudu arka cepheden görülecek biçimde denizatinın sırtında oturmaktadır. Saçlar muhtemelen alın ortasında ikiye ayrılmış, önde bir bant yardımıyla tutturularak iri dalgalar halinde geriye taranıp arkada topuz yapılmıştır. Bandın altından çıkan kalın saç buklesi de enseye doğru uzanmaktadır. Yüz yapısı uzun ve zariftir. Kalın kaş yapısının hemen altından başlayan göz kapakları kalın ve dolgunur. İnce bir burun ve etli dudaklara sahiptir. Ağız hafif aralanmıştır. Sol koluyla denizatinın boynuna, sağ koluyla da büklümlü balık kuyruğuna sarılır. Göğüslerini saran kalın kumaş bandı arkada kürek kemiği hizasında görülmektedir. Kalçalarını açıkta bırakan, önde muhtemelen bacalarını tamamen örterek ayak bileklerine kadar uzanan bir himationa sarıldığı anlaşılmaktadır. Burada himationun tomar yapan ucu 'S' kıvrım yaparak

⁵ Dinç - Şahan 2006, 249 vd.

denizatının sırtından aşağıya top şeklinde sarkar. Kadın figürünün ayakları denizatının gövdesinin altına doğru uzanarak, sağ ayak sol ayağın üzerine atılmıştır.

Sola doğru yönelen deniz yaratığının ön kısmı at biçiminde, arka kısmı ise yılankavi bir şekilde bükülmüş balık kuyruğu görünümündedir. Figür, panonun merkezinden başlamak üzere yanlara doğru eşit oranlarla ustaca yerleştirilmiştir. İri ve patlak gözler hiddetle açılmış, kulaklar dik, burun delikleri şişmiş vaziyette, ağız açık ve çene oldukça gergin bir yapıdadır. Kısa ve dik olan yeşilleri başın hemen üstünden başlayıp, matkapla hafifçe detaylandırılmıştır. Gergin yapı, boynun dik duruşu ve boynun altındaki deri kıvrımlarının belirtilmesiyle vurgulanır. Sol bacağının hemen altından yaprak biçimindeki yüzgeci görülmektedir. Belden aşağısı balık gövdesi biçiminde pullarla bezenmiş olup, yukarıya doğru uzanan bükümlü kuyruk, uç kısmında yarım ay şeklinde sonlanır. Çatallı biçimde açılan kuyruk ucuyla çerçeveyi sınırlar.

Yukarıda sıralanan özellikleri ile Tralleis Pasithoe kabartmasında bir denizati üzerinde oturan Nereid betimlenmiştir. Antik Yunan ve Roma Sanatı'nda, çeşitli deniz yaratıklarının sırtına binerek suyun üzerinde süzülen Nereidler ile Tritonlar'dan oluşan deniz canlıları alayı, Deniz Thiasos'u olarak adlandırılmaktadır⁶. Denizati, Triton veya diğer karışık deniz yaratıklarının sırtında, başı profilden arkası dönük oturan Nereid betimleri, kabartma heykeltıraşlıktan küçük sanat eserlerine (Gemma, Cameo, Gümüş kaplar vb. gibi), mezar süslemelerinden mozaik taban döşemelerine kadar sanatın pek çok alanında karşımıza çıkmaktadır⁷.

Pasithoe kabartmasının mermer kabartma sanatında kompozisyon olarak benzerlerini bulmak mümkündür. Hippocampos olarak adlandırılan bir denizati üzerinde, başı profilden gövdesi ise arkasına dönük oturan Nereid sahnesinin yakın benzerleri, Geç Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi dekoratif kabartmalarında ortaya çıkmaktadır⁸. Münih'te bulunan Poseidon ve Amphitrite'nin düğününe eşlik eden Nereidler ve Tritonlar'dan oluşan kabartmalı friz, eserimiz için iyi bir karşılaştırma örneğidir⁹. Bir Triton

⁶ Lattimore 1976, 56, Barringer 1995, Chapter 8, dn.1.

⁷ Gianolio - Szabados 1992, VI/1 785 vd.; Bingöl 1997, 134-136, Lev.30; Sarne 1958, 421-422; Kent - Painter, 1977; 19, 33 Kat. No: 54; Lattimore 1976, 36-37.

⁸ Fuchs 1959, 160 vd., Froning 1981, 120 vd. Lattimore 1976, 16 vd.

⁹ Kleiner 2000, 49-51; Torelli 1982, 5-20; Kähler 1966, 7-40; Bonanno 1983, Fig. 53; Bandinelli 1970, 51-105; Strong 1961, 14 vd.; Fuchs 1959, 160 Taf. 31; Froning 1981, 120 Taf. 36-1, 38 1-2.

sırtında, başı profilden, gövdesi ise arkasına dönük bir duruş sergileyen yarı giyimli Nereid, Pasithoe kabartmasındaki Nereid için tipolojik bir ön model oluşturmaktadır. Her iki Nereid figüründe de saç biçimi, göğsü örten kumaş bandı, önde bacaklarını saran, arkada kalçayı açıkta bırakan himation ortak öğeler olarak görülmektedir. Balık kuyruğu altından uzanan birbirini üzerine atılan ayaklar da aynı duruş biçimini yansıtır. Münih frizinde çeşitli deniz yaratıklarının sırtında oturan Nereidler'deki baş tipolojisi, saç biçimi, giysi işleniş M.Ö. 4. yüzyılın Klasik kadın tiplerini andırmaktadır¹⁰. Burada figürlerin işlenişinde, özellikle deniz yaratıklarının sırtında uzanan Nereidler'in vücut konturlarında görülen kıvrılma ve kırılmalar, akışkanlık, vücudu saran ince khiton, stilistik olarak Geç Hellenistik Dönem'in rococo anlayışından sıyrılan, klasik etkiler taşıyan bir yapıyı yansıtmaktadır¹¹. Münih frizi stilistik olarak Geç Hellenistik Dönem'in sonları ile Erken Roma cumhuriyet Dönemi'nin başlarına tarihlenir¹². Münih frizi ile Pasithoe kabartması arasında şüphesiz stil ve dönem farkı göze çarpmaktadır. Ancak Pasithoe kabartmasındaki Nereid'in Hellenistik ön modellerinin belirlenebilmesi için önemli bir karşılaştırma örneğidir.

Pasithoe kabartmasının ikonografik ve tipolojik ön modellerinin belirlenmesinde diğer bir önemli örnek ise S. Spirito'dan bulunmuş olup Roma Ulusal Müzesi'nde sergilenen mermer bir kaptır. Mermer kap üzerinde Ketos, deniz kentauru gibi karışık deniz yaratıklarının sırtında oturan ve ya uzanan Nereidler görülmektedir¹³. Spirito kabı üzerinde ikonografik olarak çeşitli deniz yaratıklarına binerek Achilleus'un silahlarını taşıyan Nereidler tasvir edilmiştir. Özellikle bir deniz kentaurunun sırtına binen, başı profilden vücudu arka cepheden tasvir edilen Nereid, Tralleis Nereid'i ile aynı duruş ve biçimi yansıtmaktadır. Her iki Nereid'de de baş profilden verilmiştir. İnce uzun narin ideal bir yüz yapısı iki örnekte de görülmektedir. Saçların kulakları örterek iri dalgalar halinde arkaya taranmış

¹⁰ Fuchs 1959, 162

¹¹ Fuchs 1959, 161-162; Froning 1981, 120 vd.

¹² Aynı anıta ait iki farklı konuyu içinde barındıran kabartma frizlerinden oluşan eserler için pek çok araştırmacı farklı tarih önerilerinde bulunmuştur. Deniz Thiasos'unu konu alan friz bu gün Münih'te bulunduğu için Münih frizi, Censur ve Kurban sahnelerini içeren diğer kabartma ise Paris'te bulunmasından dolayı Paris kabartması olarak adlandırılmıştır. Bu kabartmaların stil gelişimi ve tarihlendirme problemleri için bk. Kleiner 2000, 49-51; Torelli 1982, 5-20; Kähler 1966, 7-40; Bonanno 1983, Fig. 53; Bandinelli 1970, 51-105; Strong 1961, 14 vd; Lattimore 1976, 17-18.

¹³ Fuchs 1959, 160 vd. Taf. 30; Froning 1981, 121; Lattimore 1976, 18 Pl. V-VI Fig. 6-7.

ve arakada topuz şeklinde toplanmış olması yine Tralleis ve Spirito Nereidleri'nde ortaktır. Spirito Nereid'inde göğsü saran bir bant görülmez ancak giysi yine kalçaları açıkta bırakarak muhtemelen önde bacakları tamamen örtmektedir. Burada ayakların durumu görülmemektedir. Yukarıda sıralanan özellikler ile Spirito Nereidleri de Tralleis kabartmasındaki Nereid betiminin erken dönem örneklerinin belirlenmesi aşamasında öncü model olarak yer almaktadır. Spirito kabartmaları yapısal olarak Münih friz kabartmalarına benzemektedir¹⁴. Ancak konu olarak ayrılan iki eser ayrıntıda bazı stilistik farklılıklar da göstermektedir. Spirito kabı üzerindeki deniz yaratıklarının vücut işlenişinde görülen zengin, detaylı, hareketli vücut hatları, konturlardaki açıklık ve yumuşaklık, akıcılık gibi stil özelliklerinden dolayı Münih frizinden daha erken bir tarihte yapılmıştır¹⁵. Geç Hellenistik Erken Neo-Attik Dönem stil özellikleri iki eserde de görülse bile bu eserlerdeki karmaşık stil yapısı her iki eserin de aynı döneme tarihlendirilemeyeceğini göstermektedir¹⁶. Yukarıda yapılan kıyaslamalar sonucunda Tralleis Pasithoe kabartmasının da, Geç Hellenistik-Erken Roma Cumhuriyet Dönemi dekoratif kabartmalarından ikonografik ve tipolojik olarak etkilendiği anlaşılmaktadır.

Deniz Thiasos'u ikonografisinin görüldüğü Geç Hellenistik Erken Cumhuriyet Dönemi kabartmalarının ardından Roma İmparatorluk Dönemi dekoratif kabartmalarında da konunun sevilerek işlendiğini görmekteyiz. Özellikle Pompei'de Casa del Fauno evinde bulunan terracotta duvar plakaları üzerinde Deniz Thiasos'unu oluşturan figürler, Tralleis kabartması için önemli karşılaştırma örnekleridir¹⁷. Pompei duvar kaplamalarında yine Spirito mermer kabında olduğu gibi Akhilleus'un silahlarının taşınması ikonografisi işlenmiştir. Kompozisyon olarak kabartma motifleri arasında bir Ketos üzerinde yarı giyimli oturan Nereid sahnesi bulunmaktadır. Nereid, başı profilden, gövdesi arka cepheden olmak üzere deniz yaratığının üzerinde oturur biçimdedir. Bu özellikleri ile Tralleis Pasithoe'si ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Pompei örneğindeki denizatları da baş ve vücut yapısı, bükümlü kuyruğu ile form olarak Tralleis kabartmasındaki denizatına benzemektedir. Stil olarak Pompei terracottaları üzerindeki Nereidlerin vücutlarının yuvarlak hatlara sahip olması, deniz yaratıklarının

¹⁴ Froning 1981, 121

¹⁵ Lattimore 1976, 18; Fuchs 1959, 160 vd. Taf. 30.

¹⁶ Froning 1981, 121; Fuchs 1959, 160 vd.

¹⁷ Froning 1981, 122. Abb. 6-7.

kuyruklarındaki akıcılık, plastik yapı Münih frizi ile benzer stil özellikleri gösterir¹⁸. Ancak Pompei terracottalarının, M.S. 62-63 depreminden sonra yapılarak Casa del Fauno evine eklendiği düşünülmektedir¹⁹. Pompei ve Tralleis kabartmasını stil yönünden karşılaştırmak oldukça güçtür. Tralleis Nereid'inin doğallıktan uzak saç yapısı, kaba ve orantısız vücut hatları, benzerleriyle bir stilistik değerlendirme yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Roma İmparatorluk Dönemi mimari kabartmaları arasında, Deniz Thiasos'undan sahnelerin görüldüğü bir başka örnek de Didyma Apollon tapınağı sütun kaideleridir. Apollon Tapınağı'nın ön cephe dış sıra sütun kaideleri üzerinde, Deniz Thiasos'undan figürlerin yer aldığı çerçeveli panolar bulunmaktadır²⁰. Tralleis panosunda olduğu gibi kompozisyon form olarak profilli bir çerçeve ile sınırlanmıştır. Ana sahnede Ketos ve Triton gibi deniz yaratıkları sırtında, önden ya da arkası dönük oturan yarı giyimli Nereidler bulunmaktadır²¹. Didyma'da on iki dikdörtgen panelden oluşan ve deniz canlılarını gösteren figürlü kabartmalar dışında palmet, meander motifleri taşıyan gösterişli kaideler, Romalı gelenekler ile Hellenistik öncülleri içinde barındırmaktadır²². Stil ve form olarak Traianus Forum'u süslemeleriyle benzerlik göstermekte, aynı zamanda Augustus Dönemi'nin bitkisel bezemelerindeki klasistik formlarından da etkilendiği ileri sürülmektedir²³. Bu özelliklerinden dolayı Didyma kabartmaları Traianus Dönemi'ne tarihlenmektedir. Didyma örnekleri Tralleis kabartmasıyla form ve motif yönünden benzerlik göstermekte ve hemen hemen aynı dönemlerde birbirine yakın merkezlerde benzer konuların ortaya çıkması açısından önemli karşılaştırma örnekleri oluşturmaktadır.

Roma İmparatorluk Dönemi kabartma sanatında, önemli bir form olarak ortaya çıkan lahitler üzerinde de Deniz Thiasosu konusu sevilerek işlenmiştir. Özellikle M.S. 2. yüzyıldan pek çok lahit üzerinde, çeşitli deniz yaratıklarının sırtında önden ya da arkası dönük oturan ve dalgalar arasında süzülen Nereid betimleri oldukça popülerdir²⁴. Roma'da Villa Medici'den bir lahit kabartması üzerinde Poseidon'a eşlik eden Tritonlar, sırtında

¹⁸ Froning 1981, 122.

¹⁹ Froning 1981, 122.

²⁰ Pülz 1989, 72 Taf. 10 no.4, Taf.11 no. 4.

²¹ Pülz 1989, 72 Taf. 10 no.4, Taf.11 no. 4.; Pirson 2008, 992 Abb. 4 a-b; 993 Abb.12.

²² Pirson 2008, 996.

²³ Pülz 1989, 73.

²⁴ Rumph 1939, 2 vd.; Gianolio - Szabados 1992, Fig. 148-150,168.

oturan Nereidleri taşımaktadır²⁵. Kabartmanın soldan ilk iki figüründen biri olan Triton üzerinde, arkası dönük cepheden oturan, olasılıkla başı profilden verilmiş Nereid, Tralleis Pasithoe'si ile biçim olarak oldukça yakındır. Roma örneğinde de kollar iki yana açılmış, sırtta göğsü örten bir kuşmaş bandı yer almaktadır. Himation arkada kalçayı açıkta bırakarak, önde olasılıkla bacakları tamamen örter ve bel hizasından arkaya uzanarak deniz yaratığının sırtından aşağıya 'S' kıvrım yaparak sarkar. Bu özellikler aynen Tralleis Pasithoesi'nde de görülmektedir. Bu durumda Roma ve Tralleis örneklerinin aynı orjinalden etkilendiklerini söylemek mümkündür²⁶. Roma lahit kabartması stil özellikleri ile M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir²⁷. Deniz Thiasos'unu gösteren lahitler ve Tralleis kabartması, betim sanatında Hellenistik Dönem ve öncesine dek geri giden konunun, Roma Dönemi boyunca da sürekliliğini koruduğunu göstermektedir.

Yukarıda Deniz Thiasos'u sahnelerini içeren örnekler, Tralleis kabartması ile ikonografik ve tipolojik açıdan yakın benzerlikleri göz önünde bulundurularak kronolojik bir düzende incelenmiştir. Şimdi ise Tralleis Pasithoe Kabartmasının, teknik ve stil yönünden kendi içinde değerlendirilmesi, heykeltıraşlık sanatı açısından konuya açıklık kazandıracaktır. Tralleis kabartması çerçeveli bir duvar panosu görünümünde alçak kabartma tekniği ile yapılmıştır. Kabartma üzerinde ana sahnede görülen bir denizati üzerindeki Nereid figürü stilistik olarak değerlendirildiğinde bazı sorunlar göze çarpmaktadır. Her şeyden önce figürün işlenişinde bazı orantısızlıklar söz konusudur. Baş profilden olup, ince uzun yüz yapısı, Klasik Dönem kadın figürlerini hatırlatmaktadır. İkonografiye uygun olarak, Nereid figürlerinde saçlar genellikle iri dalgalar halinde yanlara taranıp arkada bir topuz yapılmış, önde ise bir bant ile tutturulmuştur. Tralleis Nereid'inde de aynı saç biçimi görülmekle birlikte yanlara taranan saç bukleleri zig zag biçiminde stilize bir forma bürünmüştür. Arkada boyun üzerine uzanan iki saç buklesi de doğallıktan oldukça uzaktır. Baş gövdeye oranla daha büyüktür. Nereid'in vücut hatları kuru, sert ve köşeli bir görünüm sergiler. Üst gövde aşırı uzun ve dikdörtgen bir formu yansıtır. Kollar gövdeye oranla oldukça uzun ve kalın, eller ise büyük ve kabadır. Nereid'in, denizatının kuyruğu altından görülen ayaklarının gövdeye olan

²⁵ Rumph 1939, 47 Abb. 71.

²⁶ Roma İmparatorluk Dönemi lahit kabartmaları üzerinde görülen Deniz Thiasos'u sahnelerinde betimlenen Nereid motiflerini çoğaltmak mümkündür. Bu konuda bk. Rumph 1939, 47 vd.

²⁷ Rumph 1939, 48.

uzaklığı figürü oldukça uzun göstermektedir. Panoda sol üst köşede bulunan yunus balığı ve ana sahnedeki denizati, Nereid figürüne göre daha estetik ve hareketli bir yapı sergilemektedir. Denizatinın ağzı açık, hiddetli başı, gergin yapısı, büklümlü ve canlı kuyruk yapısı, Münih, Spirito ve Pompei örneklerindeki deniz canlıları ile benzerlik gösterir²⁸. Bu karmaşık yapısıyla kabartma, sanatında yeterli olgunluğa erişememiş bir sanatçının taşralı üslubunu yansıtmaktadır. Bu durum kabartmanın genelinde bir stil değerlendirmesi yapmayı zorlaştırmaktadır. Sanatçı ikonografik olarak Hellenistik geleneğe bağlı kalırken üslubu stil yönünden oldukça taşralıdır.

II. Nereidler, Tritonlar ve Diğer Deniz Yaratıklarından Oluşan Kabartma Parçaları

Kat. No. 2'deki kabartma parçası sola doğru başı profilden, gövdesi cepheden tasvir edilmiş olup olasılıkla bir Nereid'e aittir (fig.2). Başının üzerindeki sağ elinde bir kumaş parçasının ucunu tutmaktadır. Saçlar, muhtemelen alın üzerinde ikiye ayrılıp iri dalgalar halinde yanlara taranmış daha sonra kulak üzerinden geriye doğru uzatılarak ensede topuz halinde toplanmıştır. Saçlarda yer yer kırmızı boya izleri görülmektedir. Yana taranan saç bukleleri kulak memesini açıkta bırakacak kadar aşağıdadır. Alın üzerine ve kulak önüne iki saç perçemi düşmektedir. Göz yapısı oldukça düzenlidir. Yumuşak kaş yapısı göz kapağından ustalıkla ayırt edilmiştir. Göz çukuru belirtilmiş, göz kapakları ince ve doğala yakın işlenmiştir. Burun yüzle orantılı, dudakları etli ve hafif aralıktır. Giysi göğüs kısmını açıkta bırakacak şekilde sadece sırtını örtmektedir. Saçın bir kısmında ve göğüs uçlarında kırmızı boya izleri görülmektedir.

Kat. No. 3'deki kırık parça üzerinde bir Nereid'in belden aşağısı ve dizlerden yukarısı korunmuş durumdadır (fig.3). Bacaklarını örten giysisi genital organını açıkta bırakmaktadır. Giysinin, sağ bacağın üst kısmına, sol bacakta ise baldıra yapışık olmasından ve iki bacak arasında toplanmasından figürün, sol ayağını sağ yağının üzerine attığı anlaşılmaktadır. Bu hareketle kumaş sol baldır üzerinde iyice gerilmiş, sağ ayağın hafif yukarıda durmasıyla da sağ bacak üzerine iyice yapışmıştır. Giysi kumaşı, iki bacak arasında derin kıvrımlar oluşturmuştur. Kat. No.2 ve 3'te yer alan parçalar oran olarak birbirine uyum sağlamaktadır. Ancak aradaki eksik parçalar nedeniyle tam bir bütünlük sağlamaz. Buna rağmen aşağıda

²⁸ Froning 1981, 122-123; Fuchs 1959, 160 vd. Taf. 30; Lattimore 1976, 18.

benzer örneklerle yapılan kıyaslamalar sonucunda iki parçanın aynı pano üzerinde bulunmuş olabileceğini düşünebiliriz.

Yukarıda tanımlanan kırık parçalardan anlaşıldığı kadarıyla muhtemelen bir deniz yaratığının sırtında sola dönük ancak sağa eğimli oturan Nereid, sağ elini başının üzerine kaldırırken olasılıkla sol elini de deniz yaratığının büklümlü balık kuyruğuna yaslamaktaydı²⁹. Gövdesi cepheden tasvir edilmiş, bacaklar sola doğru ve olasılıkla sağ ayak sol ayağın üstüne atılarak kontrast bir görüntü çizilmiştir. Bu duruş, çeşitli deniz yaratıklarını süren, dalgaların arasında hızla süzülen Nereidler için oldukça sevilen bir harekettir. Heykeltıraşlıkta binici Nerediler için bu kontrast hareketli duruş, M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısından itibaren popüler hale gelmiş ve ilerleyen dönemlerde de sevilerek uygulanır olmuştur³⁰. Münih frizi başta olmak üzere, Spirito Kabı, Tellus Kabartması, Pompei terracottaları üzerinde görülen Nereidler'de de aynı duruş biçimi gözlenmekte³¹

Deniz Thiasos'u sahnelerinin betimlendiği kabartmalarda, sırtında dalgalanan şalıyla bir deniz yaratığını süren Nereid figürü çok fazla görülmektedir³². Sırtta uçşan manto ya da şal benzeri örtüyle betimlenen Nereidler'in en erken örnekleri Xhantos'daki Nereidler Anıtı'nda yer almaktadır³³. Xhantos Nereidleri sol eliyle arkasında dalgalanan örtüsünün büyük bir kısmını tutarken, diğer eliyle yunusuna sarılmaktadır. Sırtında dalgalanan şalıyla Tralleis Nereid'inin yakın bir benzeri de Ara Pacis Sunağı üzerinde yer alan Tellus kabartmasında bulunmaktadır. Burada deniz dragonu Ketos'un sırtında oturan Nereid, dalgalanan şalıyla tasvir

²⁹ Bu sahne Pasihtoe kabartmasında da görüldüğü üzere, antik sanat boyunca hippocampos ve diğer karışık deniz yaratıkları üzerinde betimlenen Nereidler'in denizin dalgaları arasında hızla seyahat ederken deniz yaratığından destek aldıklarının bir göstergesidir. Bu konuda bk. Lattimore 1976, 28-37; Barringer 1991, 657 vd.; Barringer 1995, 17 vd.

³⁰ Lattimore 1976, 54.

³¹ Froning 1981, 122-123; Fuchs 1959, 160 vd. Taf. 30; Lattimore 1976, 18.

³² Araştırmacılar bu dalgalanan manto ya da örtü motifini *velificatio* motifi olarak adlandırmışlardır. Vazo resimleri üzerinde betimlenen sahnelerde Nereidlerin uçşan şalı oldukça belirsizdir. Nereidlere özgü antik anlamını bilemezken, *velificatio*, Octavia Porticosu'nda tasvir edilen *Aurae* heykeli için ('*Aurae velificantes sua veste*') açıklanır. Bu motif Aphrodite ile de ilişkilendirilir. Bk. Lattimore 1976, 53; Spaeth 1998, 77.

³³ Barringer 1995, 62. Bu motif için önemli bir heykel grubunu Formia'da bulunan deniz yaratıkları üzerindeki Nereidler oluşturmaktadır. Her bir Nereid bir eliyle hayvanının boynuna sıkıca sarılmakta, diğer eliyle de rüzgârda savrulan şalın tutmaktadır. Bu grup için M.Ö. 4. yüzyıldan M.Ö. 1. yüzyıla kadar uzayan bir dizi tarih önerilmektedir. Bk. Lattimore 1976, 50-52, Lev. XVI. Fig. 21, Lev. XVIII-XIX, Fig. 24-25; Barringer 1995, 41 Lev.46-47.

edilmiştir³⁴. Tellus kabartmasındaki yarı giyimli Nereid figürünün giysisi sadece belden aşağısını örter, sağ eliyle bir ucunu tuttuğu şalı sırtında ve başının üzerinde rüzgârda uçuşup, dalgalanmaktadır. Sol kolunu Ketos'un sırtına yaslamış vaziyettedir.

Kat. No. 2'deki kabartma parçasının anlaşılmasına yardımcı olan diğer bir yakın örnek ise Vatikan Chiaramonti Müzesi'ndeki çerçeveli bir panodur. Vatikan kabartması form ve kompozisyon olarak Tralleis kabartmalarıyla benzerlik göstermektedir³⁵. Vatikan kabartmasında, sırtında Nereid taşıyan bir Triton betimi bulunmaktadır. Nereid, başı profilden, gövdesi cepheden olmak üzere deniz yaratığının sırtında oturmaktadır. Vücudun üst yarısı sola meyilli iken alt yarısı sağa dönük oturmaktadır. Sağ kol başın üzerine doğru uzanarak sağ eli ile arkada uçuşan şalın bir ucunu tutmaktadır³⁶. Sol kol ise yana açılarak şalın diğer ucunu tutar ve sırtında şalın bir yelken gibi açılarak uçmasını sağlar. Kat. No. 2'deki parça üzerinde yer alan Nereid'in sağ elin duruşu ve sol kolun korunan kısımdan yana açılıp altından arkada uçuşan şalının kıvrımlarının görülmesi Tralleis örneğinin Vatikan örneği ile biçim olarak birebir örtüştüğünü göstermektedir. Vatikan örneğinde Nereid'in himationu önde kasık bölgesini açıkta bırakarak bacakları tamamen örtmektedir. Bu durum Kat. No.3'teki parçanın panonun genelindeki yapısının anlaşılması için önemli bir karşılaştırma sunmaktadır. Vatikan ve Tralleis çerçeveli kabartmaları, form ve figür özellikleri ile aynı orijinalden örnek alınarak yapıldığını göstermektedir.

Kat. No. 2'deki parçada bulunan Nereid'in, mozaikler üzerinde betimlenen Deniz Thiasos'u figürlerinde de benzerlerine rastlanmaktadır. Amisos mozaığında çeşitli deniz yaratıklarının sırtında oturan Nereid tasvirleri bulunmaktadır³⁷. Mozaik sahnelerinden birinde Ketos üzerinde sağa dönük oturan Nereid, Tralleis kabartması ile benzerlik sunmaktadır. Sağa dönük, sağ eliyle başının üzerinde havalanmış şalını tutarken sol eliyle Ketos'un gövdesine sarılmaktadır. Yarı giyimli Nereid'in bacaklarını tamamen örten mantosu solunda Ketos'un gövdesi üzerinden aşağı sarkmaktadır. Bu sahne Kat. No 2 ve 3'te yer alan kabartma parçalarının panonun genelindeki görünümü konusunda oldukça faydalı bir örnektir.

³⁴ Spaeth 1998, 78 Fig.1; Kleiner 2000, 98 Fig.80; Zanker 1992, 173-175.

³⁵ Rumph 1939, 65 Taf. 32 no.150; Amelung 1903, 392 Taf.42 no. 126.

³⁶ Nereidlerin arkasında ya da başının üzerinde uçuşan şalıyla betimlenmiş örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu konuda bk. Rumph 1939, 8 vd.; Lattimore 1976, 53; Spaeth 1998, 77.

³⁷ Şahin 2004, 24 vd.

Kat. No. 2-3'te yer alan kabartma parçalar, ait olduğu panonun geneli düşünüldüğünde oldukça sınırlı bir kısmının korunduğunu göstermektedir. Kat. No. 2'deki parça üzerinde betimlenen Nereid'te, göz çukuru belirtilmiş, göz kapakları ince ve doğala yakın işlenmiştir. Burun yüzle orantılı, dudakları etli ve hafif aralıktır. Pürüzsüz ve dolgun yüz yapısı ustalıklarla verilmiştir. Saç ve yüz yapısı Pasithoe Kabartması'na göre daha idealize bir işçilik sergilemektedir. Nereid'in saç yapısı Münih frizinde Triton tarafından taşınan, Nereid'in saç yapısıyla büyük benzerlik sergilemektedir³⁸. Ancak Münih kabartmasındaki Nereid'in saç yapısı daha çok Hellenistik özellikte olup iri dalgalı saç bukleleri tel tel işlenmiş, daha hacimli bir yapıdadır. Tralleis kabartmasında ise Nereid'in saç, iri bukleler halinde işlenmiş fazla ayrıntıya girmekten kaçınılmış, saç telleri belirtilmemiş, daha kütleli kabaca şekillendirilmiştir. Burada sanatçının ikonografik olarak Hellenistik ön modellere öykündüğü ancak stil olarak Romalı taşra üslubunu gösterdiği oldukça açıktır. Üst kısmı açıkta bırakan bir giysi giydiği çıplak gövdesinden anlaşılmaktadır. Nereid'in başının üzerinde yer alan eli, Pasithoe'de olduğu gibi figürün vücut ölçülerine oranla büyüktür. Bu da yine taşralı sanatçının eserini yaratmadaki başarısızlığını göstermektedir.

Kat. No. 4'deki kırık rölyef parçası üzerinde birbirine bakar tarzda bir kadın ve erkek figürü görülmektedir (fig.4). Erkek figürünün başı ve sağ göğüs hizasının üstü ile sağ kolu tamamıyla korunmuş durumdadır. Kadın figürünün ise sadece baş kısmı korunmuş vaziyettedir. Bu korunan kısımdan panonun tamamında, olasılıkla sırtında Nereid taşıyan bir Triton'un bulunduğu ve deniz alayına eşlik ettiği anlaşılmaktadır. Triton, başı sağa dönük vaziyette profilden gövdesi ise cepheden tasvir edilmiştir. Saçları iri dalgalar halinde gür ve kütleli olarak arkaya doğru taranmış görünümde kabaca şekillendirilmiştir. Alın üzerinde ve şakağında sarkan saç bukleleri bulunmaktadır. Kulak saçlarının altında gizlenmiş çok az bir kısmı görünmektedir. Sağ göz kapağı şişkin ve belirgin bir şekilde kaş yapısından ayrılmaktadır. Göz bebeği kırmızı- kahverengi boya ile belirtilmiştir. Alt dudağı ve çenesi eksiktir. Köşeli çene ve gergin, adaleli boyun yapısına sahiptir. Sağ kolunu başının hizasında yukarıya doğru kaldırmış, bir el tutmaktadır. Kalın ve güçlü kol yapısı Triton'un kaslı vücut yapısına sahip olduğunu yansıtmaktadır. Bu özellikler Tralleis kabartmasındaki kırık parça üzerinde yer alan erkek figürünün, insan gövdeli balık kuyruklu karışık

³⁸ Kähler 1966, 12-14, Lev. 2, 7; Kleiner 2000, 49 vd.

bir deniz yaratığı olan Triton olduğunu kanıtlamaktadır. Triton başının karşısında sola dönük profilden bakan bir kadın başı olasılıkla sırtında taşıdığı Nereid figürüne aittir. Kadın başının, Triton'un başından daha yukarıda yer alması oran açısından Triton'un sırtında oturduğunu kanıtlamaktadır. Sağ elini ileri uzatarak Triton'un elini tutmaktadır. Nereid figürünün korunmuş başında saçlar tıpkı Triton'da olduğu gibi iri dalgalar halinde alın üzerinden kabaca taranmış ve arkada topuz şeklinde toplanmıştır. Topuzun altından birkaç tutam saç buklesi enseye sarkmaktadır. Sol göz kapağı kalın ve dolgun bir şekilde kaştan ayrılır. Göz çukuru belirtilmiştir. Göz bebeği kırmızı- kahverengi boya ile gösterilmiştir. İnce ve kapalı dudaklar üzerinde de kırmızı boya izleri görülmektedir. Çene köşeli bir yapıdadır. Kat. No. 5'te (fig.5) yer alan pano parçası üzerinde bir kadın figürüne ait bacaklar korunmuştur. Figürün dizden bükük şekilde oturarak ayaklarını serbestçe aşağı uzatmıştır. Bu parça Triton sırtında oturan Nereid'in bacaklarına ait olduğu düşüncesini oluştursa da bu görüş varsayımdan öteye gidemez.

Kat. No. 6 ve Kat. No 7'de yer alan diğer bir kadın ve erkek başı da yukarıda Kat. No. 4'teki kabartma parçaları ile teknik ve biçim olarak aynı özellikleri yansıtmaktadır (fig.6 a-b). Sola dönük profilden erkek başının çene hizasında 'A' harfi korunmuştur. Olasılıkla erkek figürünün adına işaret etmektedir. Kırık rölyef parçasındaki erkek figürünün bir Triton'a ait olduğu varsayımından yola çıkarak karşısında ona eşlik eden bir Nereid figürünün yer aldığı bir panoya ait iki parçadır.

Yukarıda sıralanan özellikleriyle Kat. No 4-7'de yer alan kabartma parçalarının, Triton sırtında oturarak denizde dalgalar arasında yüzen Nereidleri betimlediği düşünülmektedir.

Tralleis kabartmaları üzerinde sola doğru yönelmiş bir Triton'un sırtında muhtemelen sağa dönük oturan ancak başı sola dönük vaziyette Triton ile bakışan Nereid sahnesinin yakın benzerleri en erken yine Geç Hellenistik- Erken Neo- Atik Dönem Münih Frizi ve Spirito kabı üzerindeki kabartmalarda karşımıza çıkmaktadır³⁹. Özellikle Triton ve Deniz kentaurları sırtında arkası dönük oturan, ancak deniz yaratıklarına sarılarak suda yüzen Nereid tasvirlerinin ön cepheden gösterilmiş biçimiyle Tralleis panosunda yer aldığı anlaşılmaktadır.

³⁹ Froning 1981, 122-123; Fuchs 1959, 160 vd. Taf. 30; Lattimore 1976, 18.

Kat. No 5'deki kabartma parçası için, Thermopylae yakınlarında bulunan küçük mermer frizde bir deniz kentauru sırtında oturan çıplak Nereid figürü bacakların duruşuyla Tralleis örneğine benzemekte ve parçanın durumuna açıklık getirmektedir⁴⁰. Ayrıca lahitler ve mozaikler üzerindeki Deniz Thiasosu sahnelerinde yer alan Nereidlerden özellikle çıplak olanlarda ayakların bu tarz betimlendiği görülmektedir⁴¹.

Kat. No. 4-7'de korunan parçalar için iyi bir karşılaştırma örneği Vatikan Chiaramonti Müzesi'ndeki Triton ve Nereid figürlerinin bulunduğu kabartma parçasıdır⁴². Vatikan örneğinde de Tralleis'te olduğu gibi birbirine bakışan iki figür görülmektedir. Olasılıkla Nereid Triton sırtında sola dönük oturur, sağ kolunu Triton'un omzuna uzatmıştır. Triton da sol koluyla Nereid'e belinden sarılmaktadır. Burada Nereid arakasında uçşan şalıyla betimlenmiştir. Tralleis örneğinde korunan parça üzerinde şal izine rastlanmaz. Triton'un iri dalgalı saç formu, köşeli yüz hatları Tralleis Triton'u için de güzel bir benzerlik sunar. Vatikan Nereid'i Tralleis Nereid'ine göre daha ideal saç yapısı ve yüz hatlarına sahiptir. Tralleis Nereid'i yüz formu ve saç işlenişiyile daha yerel ve basit özellikler sergilemektedir.

Kat. No. 4-7'deki kabartma parçalarının kompozisyonunu açıklamaya yönelik diğer benzer örnekler ise Amisos ve Antiocheia am Orontes mozağında ortaya çıkmaktadır. Antiocheia am Orontes örneğinde bir taban mozağı üzerinde Tritonların sırtında yüzen Nereidler yer almaktadır⁴³. Burada da dikdörtgen çerçeveli pano görünümündeki sahnenin merkezinde sola doğru yönelmiş iki Triton iki Nereid'i sırtında taşıyarak dalgalar arasında süzölmektedir. Nereidler sağa dönük oturmakta ve sırtında uçşan şalıyla yarı giyimli vaziyette durmaktadır. Ayrıca bu örnekler Kat. No 2 ve 3'teki parçalar içinde iyi bir karşılaştırma örneği sunmaktadır.

Kat. No.8-15'deki kabartma parçaları, aynı kalınlıkta olup ölçü olarak da bir birine uyum sağlamaktadır (fig. 7a-g). Bulunan baş parçası, boyun parçası, kuyruk parçası ve gövde parçaları, olasılıkla sağa dönük olarak seyreden bir deniz yaratığının pano üzerinde resmedildiğini göstermektedir (fig. 8-9).

⁴⁰ Froning 1981, Molos Frizi, 123 Taf. 41-1; Lattimore 1976, 33 Pl. X-XI fig. 14-16.

⁴¹ Rumph 1939, 9 Taf. 7 No 27, 15 Taf. 14 No. 40; 21 Taf.6 No. 60; Şahin 2004, 24 vd.; Bingöl 1997, 134-136 Lev.30.

⁴² Rumph 1939, 67 Taf. 52 No. 154; Amelung 1903; 457 Taf. 47 no. 218.

⁴³ Şahin 2004, 24 vd.; Bingöl 1997, 134-136 Lev.30.

Antik dönem sanatında, Deniz Thiasos'u betimlerinde çeşitli deniz yaratıklarıyla birlikte görülen diğer bir figür ise Ketos'tur. Büyük bir balık görünümündeki gövdesi, dikenli sırt yüzgeçlerine sahiptir. Gövdesinin büklümlü balık kuyruğu şeklindeki uzantısı kabarık pulludur. Başında uzun sivri ya da üst kenarı dalgalı burnu ve çok sivri dişleriyle, bazen çenesinin altında sarkan sakalıyla, kalın kaşların altında derinde yer alan gözleri ile Yunanlı sanatçılar tarafından 'Ketos' olarak adlandırılmıştır⁴⁴. Tralleis'ten ele geçen Kat. No. 8-15'deki pano parçalarından, baş parçası üzerindeki testere biçimindeki dikenli yüzgeçler, aynı şekilde boyun parçası üzerinde de bulunmakta, büklümlü kuyruk yapısı ve çatallanmış kuyruk ucu bu deniz yaratığının; açık çeneli, sivri dişli, dik ve iri kulaklı, köpek başlı, yılankavi balık kuyruklu bir Ketos olduğunu kanıtlamaktadır⁴⁵.

Kat. No. 8'deki baş parçası üzerinde dikenli yüzgeçleri ve sağ gözü yer alır (fig. 7e). Gözü profilden verilmiş ve üzerinde kırmızı-kahverengi boya izi görülmektedir. Kat. No. 10'daki boyun parçası, Ketos'un dikenli sırt yüzgeçlerinin başından başlayıp sırtına doğru devam ettiğini göstermektedir. Deniz dragonuna ait kuyruk ve gövde parçaları, profilli bir çerçeve ile sınırlanmış bir panonun merkezinde sağa doğru bir Ketos tasvirinin yer aldığını göstermektedir. Bu deniz yaratığı üzerinde olasılıkla kompozisyonu tamamlayan bir de Nereid figürü bulunmaktadır. Ancak pano oldukça parçalanmış vaziyette ve çoğu parçası eksik olarak bulunmuştur. Bu nedenle panonun geneli ile ilgili olarak benzer örneklerden yola çıkarak tahminde bulunmak daha doğru olacaktır. Hellenistik Dönem'e ait altın ve gümüşten bir pyxis kapağı üzerinde resmedilen Ketos süren bir Nereid sahnesi, Tralleis kabartma parçalarına açıklık getirmektedir⁴⁶. Ketos, sağa dönük ve profilden verilmiştir. Oldukça ince bir işçilik sergilemektedir. Büklümlü yılanvari kuyruğu yukarı doğru uzanmaktadır. Sırtında arkası dönük cepheden, başı profilden yarı çıplak bir şekilde oturan bir Nereid yer almaktadır. Ketos'un balık pulları dâhil her ayrıntısı ustaca takdim edilmiştir. Kat. No 8-15'deki kabartma parçaları, tıpkı pyxis kapağı üzerinde yer alan Ketos gibi deniz yaratığının uzun büklümlü kuyruğa sahip olduğunu ve Kat. No.15'deki kuyruk ucu parçası da Ketos'un kuyruğunun yukarıya panonun sol üst köşesine doğru uzandığını gösterir (fig. 7g, 8-9). Bu çatallı

⁴⁴ Boardman 1997, 732-733.

⁴⁵ Homeros, *Odysse* 4,446-452; Shepard 1940, 94. Bu deniz canavarı olasılıkla asıl deniz atı model alınarak ortaya çıkmıştır. Lattimore 1976, Glossary, Ketos.

⁴⁶ Havelock 1971, 209 Fig. 177; Gianolio - Szabados 1992, VI/ 2, 458 Nr. 40.

kuyruk ucu, pyxis kapağı üzerindeki Ketos'un kuyruk ucuyla büyük benzerlik göstermektedir⁴⁷. Pasithoe Panosu'nda yer alan Hippocampus'un kuyruk ucuyla yapılan karşılaştırmada iki yaratığın kuyrukları aynı gibi görünse de ikisi arasında küçük farklar bulunmaktadır⁴⁸. Bu da Tralleis Hamamı'nın caldariumunu süsleyen panolar üzerinde yer alan karışık deniz yaratıklarının aynı biçimde bükümlü kuyruklara sahip olsa da küçük değişikliklerle birbirinden ayrıldıklarını göstermektedir (fig. 1, Fig 7g).

Ketos Panosu'nu yukarıda anlatılan diğer dört panodan ayıran en önemli özelliği, diğer panolarda tasvir edilen figürler sola yönelik olarak gösterilirken, bu panoda yer alan Ketos figürü sağa yöneliktir. Bu durum deniz alayını oluşturan panoların sağdan ve soldan olmak üzere her iki yönden gelip bir noktada buluştuklarını göstermektedir⁴⁹.

Kat. No 16'daki kabartma parçası, olasılıkla ikinci bir Ketos betimlemesini içeren panonun varlığını kanıtlamaktadır (fig. 10). Ancak yüzeyinde oldukça fazla kireç tabakası bulunduğu için ayrıntıları yeterince net görülememektedir. İri ve patlak sağ gözü ile sivri dişlerinin yer aldığı alt çenesinin bir kısmı korunmuştur. Bu özellikleriyle baş parçasının Ketos'a ait olduğu düşünülmektedir.

Kat. No. 17'deki kırık parça üzerinde kabartma olarak yapılmış bir figüre ait sol kolun bir bölümü ve eli ile sağ bacağı, dizden bükülmüş olarak, görülmektedir (fig. 11). Figür, caldariumun duvarlarında yer alan panolardan birinde, olasılıkla bir deniz yaratığının sırtında sağa doğru oturarak seyahat etmekte olan bir Nereid'e ait olmalıdır. Aynı duruş biçimindeki bir Nereid, Mildenhall Hazinesi'ne ait olan Gümüş Tabak üzerinde tasvir edilen deniz yaratıklarının sırtında seyahat eden Nereidler'de görülmektedir.⁵⁰ Buradaki sahnelerden birinde ön tarafı geyik, arkası balık gövdesi biçiminde olan deniz yaratığı üzerindeki figür, sağ bacağı dizden bükülmüş sol ayak öne doğru uzatılmış, sol eliyle hayvanının kuyruğuna

⁴⁷ Münih Kabartması üzerindeki Ketos tasvirlerinde de aynı şekilde çatallanmış kuyruk ucu görülmektedir. Kähler 1966, 8 Lev. 1 Fig.2.

⁴⁸ Aynı durum Münih frizi üzerinde tasvir edilen deniz alayına katılan çeşitli karışık deniz yaratıkları için de geçerlidir. Her bir karışık deniz yaratığı kendine özgü kuyruk yapısını yansıtmaktadır.

⁴⁹ Bu durum Münih frizi üzerinde yer alan deniz alayında açıkça görülmektedir. Her iki yönden sağdan ve soldan karşılıklı olarak seyreden deniz yaratıkları, ortada Neptün ve Amphitrite'nin Düğün arabasının her iki yanında birleşirler. Bu akış izleyicinin bakış açısını direk olarak sahnenin iki ana figürüne yöneltilmektedir. Kleiner 2000, 49-51; Kähler 1966 Lev. 24 Fig. 3.

⁵⁰ Kent-Painter 1977, 65, Kat. No: 54.

tutunmakta, sağ elini öne doğru uzatarak hayvanını yönetmektedir. Tralleis panosundaki figür de olasılıkla aynı biçimde oturmakta sol elini dizine koyarak destek almakta, sağ elini ise öne doğru uzatarak üzerinde oturduğu deniz yaratığını yönetmektedir.

Kat.No 18'deki el parçası, bir kadın figürünün sağ eli olup orta parmak havada ve ileriye gösterir biçimde uzanmaktadır (fig. 12). Olasılıkla elin ait olduğu Nereid figürü, sağa dönük oturmakta ve sağ elini öne doğru uzatarak sırtında oturduğu deniz yaratığını yönetmektedir. Bir önceki pano da tanımlanan parçaların sağa doğru hareket eden deniz canavarı Ketos'a ait olduğu açıklanmıştı. O zaman bu kırık parçalar da bu Ketos figürünün yer aldığı panoda bir arada bulunuyordu. Aynı sahne Lycosura'daki Demeter Kutsal alanından bulunan kült heykelinin manto süslemesinde yer alan Ketos üzerinde Nereid tasvirinde görülmektedir⁵¹. Burada figür, tıpkı Tralleis'ten ele geçen kırık parçadaki elin duruşu gibi, sol elini öne doğru uzatmış Ketos'u yönetmektedir.

Kat. No 19'daki lyra çalan kol parçası, sola dönük vaziyette tasvir edilmiş bir figürün sol eli ve lyranın bir bölümünü göstermektedir (fig. 13). Lyra cepheden gösterilmiş olup üst kısmı eksiktir. Yanlarda yer alan iki ahşap çubuk arasına gerilmiş beş adet tel görülmektedir. Gövdesi oval formda ve üzerinde çukur bezemeler bulunmaktadır. Bu bezemeler lyranın gövdesinin yapıldığı madde olan kaplumbağa kabuğunu göstermektedir⁵². Buradaki lyra tasvirinde aletin beş telli olduğu görülmektedir. Lyra olasılıkla figürün göğüs hizasında duruyordu. Figür müzik aletini sağ eliyle arkadan desteklemekte ve sol eliyle çalmaktadır. Bu lyra ve kol parçası, büyük bir ihtimalle sola doğru hareket eden bir Triton veya Nereid tarafından çalınmaktadır. Bu tasvirin yer aldığı panonun en yakın benzeri Münih frizi üzerindedir⁵³. Frizde sola yönelik hareket eden Triton figürü, sol eliyle bir Kithara taşımaktadır. Lyra ve Kithara küçük farklar dışında birbirine çok benzeyen iki müzik aletidir. Diğer benzer bir örnek ise Verona Müzesi'ndeki bir lahit kabartması üzerinde görülmektedir⁵⁴. Lahit üzerinde Deniz Thiasos'unu oluşturan figürler yer almaktadır. Sahnenin soldan ilk

⁵¹ Spaeth 1998, 78 Fig. 1, Benzer bir örnek Mildenhall Hazinesi'ndeki eserlerden gümüş bir tabağın tondosunda yer alan deniz alayı figürlerinde de görülmektedir. Kent-Painter 1977, 34.

⁵² Antik Çağ eğlencesinin önemli bir müzik aleti olan Lyra, içine ahşap kolların eklendiği 'kaplumbağa kabuğu' ve hayvan derisinden yapılmıştır. Bu konuda bk. Landels 1998, 61 vd.

⁵³ Fuchs 1959, 160 Taf. 31; Froning 1981, 120 Taf. 36-1, 38 1-2.

⁵⁴ Rumph 1939, 30 no. 75 Abb. 45

iki figürü, sola yönelmiş bir Ichthyokentaur üzerinde sağa dönük oturan Nereid'den oluşmaktadır. Nereid sol eliyle lyranın arkasından desteklemede sağ eliyle de önden müzik aletini çalmaktadır. Tralleis kabartma parçası üzerindeki lyra ve figüre ait kol olasılıkla Verona örneğinde olduğu gibi bir Nereid'e ait olmalıdır⁵⁵. Yine mozaikler üzerindeki betimlemelerde de müzik aleti taşıyan deniz canlıları görülmektedir. Benzer bir örnek Toscana'dan ele geçen mozaik üzerinde görülmektedir⁵⁶. Mozaik üzerinde önde yer alan Triton figürü, sağa dönük vaziyette seyretmekte ve sola dönük, sırtında taşıdığı Nereid ile bakışmaktadır. Göğüs hizasında ise bir lyra taşımakta ve sol eliyle arkadan destekleyip sağ eliyle müzik aletini çalmaktadır. Triton ve Nereidler'den oluşan bir deniz alayı tasvirini gösteren Antiocheia am Orontes mozağinde de benzer bir sahne bulunmaktadır⁵⁷. Yukarıda yapılan kıyaslamalar sonucunda Tralleis örneğindeki lyra taşıyan kol parçasının, deniz alayını neşelendiren bir Triton ya da Nereid'e ait olduğu anlaşılmaktadır.

Kat. No. 20'deki sağ el ve kolun bir kısmı bulunan kırık parça, olasılıkla panolar üzerindeki deniz yaratıklarının sırtında seyahat eden Nereid figürlerinden birine ait olmalıdır (fig. 14). Figür elini yukarı kaldırmış ve öne doğru uzatarak sırtında oturduğu hayvanını, deniz seyahati sırasında yönlendirmektedir.

Kat. No 21'deki parça üzerinde bir kadın figürüne ait sağ el bulunmaktadır (fig. 15). Parmaklar hafif aralıktır. Muhtemelen bir deniz yaratığına sarılarak destek alan Nereid'e ait sağ eldir. Ancak elin duruşundan figürün Pasithoe Panosu'nda olduğu gibi arkası seyirciye dönük vaziyette tasvir edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Kat. No.22'deki kırık parça üzerinde bir deniz yaratığının büklümlü balık kuyruğunun bir kısmı üzerinde bir insan figürüne ait sağ el yer almaktadır (fig. 16). Bu nedenle kırık parça üzerinde bulunan el olasılıkla sağa doğru hareket eden bir deniz yaratığının sırtında, dalgalar arasında hızla yol alan bir Nereid'e ait olmalıdır. Elin yumuşak duruşu, estetik yapısı,

⁵⁵ Ellerinde Lyra ve çift flüt çalarak deniz alayını şenlendiren Triton ya da Nereid betimlerinin bulunduğu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu konuda bk. Rumph 1939, 30 vd.; Fuchs 1959, 160 vd.; Froning 1981, 120 vd.

⁵⁶ Mozaik üzerinde Poseidon ve Amphitrite'nin düğün sahnesi tasvir edilmiş olup, iki tanrının yer aldığı düğün arabası Tritonlar tarafından çekilmektedir. Önde ise onlara eşlik eden Triton ve Ketos üzerinde seyahat eden Nereidler ve Eroslar yer alır. Kähler 1966, 23-24, Lev. 24/2

⁵⁷ Bingöl 1997, 134-136 Lev.30.

parmakların narin ve orantılı işlenmesi ile tırnakların belirtilmesi nedeniyle panonun tamamında özenli bir işçiliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bir Nereid'e ait sağ el, deniz yaratığının büklümlü kuyruk yapısına uyum sağlar bir şekilde durmaktadır.

Kat No. 23'deki kırık parça üzerinde, kabartma biçimde yapılmış figüre ait sağ ayak ve baldıra kadar bilekten yukarısı ile bacağın arkasında sarkan aksesuarının bir bölümü görülmektedir (fig. 17). Figür bir deniz yaratığının üzerinde sağa dönük oturmakta ve sağ ayağı aşağı sarmaktadır. Ayak parmakları belirtilmemiş olup, figür dış konturlar belirtilip stilize olarak bırakılmıştır. Üzerinde oturan deniz yaratığının sırtının görünen kısmından, balık gövdesi üzerinde balık pulu ya da diken biçimde yüzgeç detaylarının gösterilmediği anlaşılmaktadır. Figürün aşağıya sarkan aksesuarının ucu ise mızrak ucu biçiminde sonlanmaktadır.

Kat No. 24'deki parça üzerinde bir insan figürüne ait sağ ayak görülmektedir (fig. 18). Ayağın ön bölümü ve parmakları göze çarpar. Oldukça yüzeysel işlenmiştir. Parmaklar köşeli ve sert formdadır. İnce sivri uçlu alet yardımıyla dış konturları belirtilerek bırakılmıştır. Estetik özellik vurgulanmamıştır. Olasılıkla panolarda yer alan Nereid figürlerinden birine ait sağ ayaktır.

Kat. No. 25'deki kırık parça üzerinde, yaprak biçimini andıran kuyruk ucu yer almaktadır (fig. 19). Olasılıkla caldariumu süsleyen panolar üzerinde tasvir edilen deniz yaratıklarından birine aittir. Deniz yaratığının büklümlü bir şekilde arkasına doğru uzanan kuyruğunun uç kısmını oluşturmaktadır. Kuyruk ucunun başlangıç merkezi ve yarım daire biçimini almasını sağlayan sol kenarı korunmuş durumdadır. Diğer kuyruk kenarı ise eksiktir. Kırık parça üzerinde detaylı ve ince işçilik göze çarpmaktadır. Deniz hayvanının çatallı kuyruğu, merkezi bir motife bağlı iki yana uzanan uçlardan oluşmaktadır. Bu kuyruk ucunun diğer deniz yaratıklarının kuyruk ucu ile yapılan karşılaştırmada oldukça farklı yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Diğer kuyruk yapılarında uç kısmın içe dönük bölümünde çatallanma görülürken, burada kuyruk ucunun hem iç hem de dış yönlerinde çatallanma olmuş ve bir yaprak görünümü almıştır. Bu özelliği ile pano da yer alan deniz yaratığı kendini diğerlerinden ayırmaktadır. Ancak bu kuyruk ucunun ait olduğu deniz yaratığını tespit etmek oldukça zordur. Çünkü pano parçalanmış ve çoğu parçası eksiktir. Kat. No 1'deki denizatının çatallı kuyruk ucu (fig. 1) ve Kat. No.15'deki Ketos'a ait kuyruk ucu (Fig. 7g) birbirine benzer olmakla birlikte her yaratığın kuyruk

yapısının kendine özgü bazı küçük farklar taşıdığı görülmektedir. Deniz Thiasos'unu konu alan Geç Hellenistik Dönem dekoratif kabartmalarında yine farklı kuyruk ucuna sahip deniz yaratıkları ile karşılaşmak mümkündür. Pergamon'da tiyatrodan bulunan küçük bir friz parçası üzerinde deniz Kentaurları ile boğa, domuz gibi karışık deniz yaratıkları arasındaki mücadele sahnesi yer almaktadır⁵⁸. Buradaki deniz yaratıkları da kendine özgü kuyruk yapısıyla karşımıza çıkmaktadır. Tralleis'den ele geçen kuyruk ucu parçaları Pergamon deniz yaratıklarının kuyruk ucuyla büyük benzerlik taşımaktadır. Tralleis kabartmaları için bir ön model oluşturan, Geç Hellenistik geleneği yansıtan Münih frizindeki karışık deniz yaratıklarında da farklı kuyruk yapıları görülmektedir.⁵⁹

Kat. No. 26'daki parça yine bir önceki kırık parça da olduğu gibi deniz yaratıklarının yer aldığı panolardan birine aittir (fig. 20). Kuyruk ucunun sağ kenarının çok az bir kısmı korunmuş durumdadır. Kırık parça üzerindeki kuyruk ucu bölümünün iç kısmı çatallı biçimdedir.

Kat. No.27'deki kırık parça olasılıkla Kat. No. 25'deki parça ile aynı panoya ait olmalıdır (fig. 21). Bu kırık parça üzerinde bir deniz yaratığına ait kuyruk ucunun başlangıcındaki merkezi motif korunmuş durumdadır. Yaprak bezemesini andıran bu motif Kat. No. 26'daki parça ile çok benzemekte ancak bu kuyruk ucuna göre daha yüzeysel bir işçilik sergilemektedir.

Kat. No. 28'deki kırık parça üzerinde deniz yaratığının çatallanmış kuyruk ucu ve pano üzerinde yer alan kazıma biçimindeki yazıtın '...H O' harfleri görülebilmektedir (fig. 22). Olasılıkla, Kat. No. 27'deki parça, buradaki kuyruk ucunun uzantısı olup aynı deniz yaratığına aitti. Çatallanmış uçlar her iki parçada da birbirini tamamlamaktadır. Kırık parça üzerindeki iki harf ise olasılıkla panoda yer alan figürlerden birinin ismine aittir. Bu harflerin kuyruk ucuna yakın olarak bulunması özellikle deniz yaratığının adını yansıttığını göstermektedir. Bu da panoya işlenen ismin, panolar üzerinde tasvir edilen karışık deniz yaratıklarından bir Triton'a ait olduğunu düşündürmektedir. Aynı özellik Antiocheia am Orontes mozaïği üzerinde görülmektedir⁶⁰. Bu durumda Kat. No 27-28'de yer alan kırık parçalar

⁵⁸ Winter 1908, 297 Lev. XXXIX, Fig. 385A-F.

⁵⁹ Kabartmadaki her bir deniz yaratığı çatallı kuyruk ucuna sahip olmakla birlikte ince nüanslarla birbirinden ayırt edilmektedir. Kähler 1966, Lev.1-3, Kleiner 2000, 49-51.

⁶⁰ Bingöl 1997, 134-136 Lev.30, Mozaik üzerinde tasvir edilen Nereid ve Triton figürlerinin başlarının hizasında Grekçe harflerle isimleri yazmaktadır.

üzerindeki kuyruk ucu, caldarium duvarlarında asılı olan panolarda tasvir edilen Triton figürlerinden birine aittir diyebilmekteyiz.

Kat. No. 29'daki kırık parça üzerinde Grekçe büyük harflerle [...] ΑΘΥ[...] yazmaktadır (fig. 23). Kazıma biçimindeki harfler kırmızı-kah-verengi boyayla renklendirilmiştir. Yazıtlı parça olasılıkla panolar üzerinde yer alan Nereid ya da Triton figürlerinden birine aittir.

Kat. No. 30'daki kırık parça üzerinde, profilli pano çerçevesinin hemen altında Grekçe büyük harflerle kazıma biçiminde yapılmış '...YMO...' harfleri okunmaktadır (fig. 24). Bu harfler olasılıkla pano üzerinde yer alan figürlerden birinin ismini oluşturan harflerdir. Çerçevenin üzerinde ise sadece 'Λ' harfi okunabilmektedir. Bu çerçeve üzerindeki tek bir harf olasılıkla panonun duvara asılma sırasını gösteren usta işaretidir. Pasithoe kabartmasının üst köşelerinde bulunan harfler ile bu kırık çerçeve üzerindeki harf panoların caldarium duvarına belirli bir sıra içinde yerleştirildiklerinin kanıtlamaktadır. Böylece resimli panoların etrafının çerçevesi geleneği içinde Tralleis kabartmalarında, üzerindeki resimsel anlatımın ve seçilen konunun izleyiciye aktarılması aşamasında, Thiasos'u oluşturan figürlerin önem sırasına göre belirli bir hiyerarşik düzenin uygulandığı görülmektedir.

Yukarıda yapılan incelemeler sonucunda Kat. No. 2 – 30'da yer alan kırık parçaların, caldariumu süsleyen kabartmalı panolara ait olduğu anlaşılmaktadır. Pano parçaları üzerinde betimlenen figürlere ait kısımlar ve yazıt parçaları panoların geneli hakkında ipucu niteliği taşısa da tam anlamıyla stil değerlendirmesi yapmayı zorlaştırmaktadır. Kat. No. 1'deki Pasithoe kabartması ile Kat. No. 2-30'da yer alan parçalar, malzeme ve teknik olarak ortak özellikler taşımakta olup muhtemelen Tralleis'teki bir heykel atölyesinin yerel üslubunu yansıtmaktadır.

III. Deniz Thiasosu İkonografisi ve Tralleis Kabartmaları

Tralleis hamamından bulunan pano ve diğer parçalar üzerinde, ikonografik olarak Deniz Thiasos'unu oluşturan figürlerin tasvir edildiği anlaşılmaktadır.

Antik literatürde 'Θ(ἄσος' (Thiasos) basit anlamıyla bir topluluk ya da grup anlamına gelmektedir⁶¹. Lattimore, sanatta Deniz Thiasosu'nun

⁶¹ Bu sözcük Dionysiac ya da Bachic eğlenceden oluşan Dionysos'un yandaşlarından söz etmek için Antik yazarlar tarafından sık sık kullanılmıştır. Bk. Barringer 1995, Chapter 8, Dip not.1.

(Alayı) tanımını tam olarak belirtmiş olup, ‘Çeşitli deniz yaratıklarının üzerine binerek suyun üzerinde süzülen Nereidler⁶² ile Tritonlar’dan oluşan bir deniz canlıları grubudur’ şeklinde açıklık getirmektedir⁶³. Antik sanatta tasvir edilen ‘Deniz Alayı’ sahnelerinde, Ketos⁶⁴, Hippocampos⁶⁵, Tritonlar⁶⁶, Deniz Kentauruları, Denizaslanları ve ya kaplanları gibi karışık deniz yaratıkları tarafından taşınan Nereidler’in, dalgalanan şalları ile yarı çıplak vaziyette betimlendiği görülmektedir. Deniz Thiasosu tasvirleri, tüm Antik Çağ boyunca, vazo resimleri, lahitler, terracottalar, mimari kabartmalar, metal kaplar, mozaikler, duvar freskleri, cameo ve gemmaların üzerinde olmak üzere sanatın her dalında çok sevilerek uygulanan bir konu olmuştur⁶⁷.

Deniz Alayı sahnelerinin vazgeçilmez figürleri arasında şüphesiz Nereid’ler gelmektedir⁶⁸. Denizin kızları olarak anılan Nereid’ler, uzun

⁶² Νηρηός μεγέροια τέκνα’, Νηρηίδες ya da Νηρηίδες biçiminde Hesiod. Teog. 240 vd. ve Hom. II. XVIII 38.49.52., adlı eserlerinde geçmektedir. Hesiodos’un bize verdiği katalogda 51 tane isim görülür. Apollodoros’un katalogunda ise 45 tane isim görülür. Bu isimlerin 34 tanesi Hesiodos’un verdiği isimlerle paralellik gösterir. Homeros’un ismini verdiği Nereidler katalogunda ise ki bu katalog Zenodot ve Aristarch’ta da görülür, 33 tane Nereid isimsel olarak gösterilmiştir. Bk. RE. XVII/1, 1936; 3-4; Barringer 1995, 5-6.

⁶³ Lattimore 1976, 56.

⁶⁴ Porphyrios’un antik tasvirlerinde, Procopius’un yarattığı tasvir etmek için kullandığı kelime Ketos’tur (τό κητος; plural κήτη ya da κήτεια). Bu sözcük hem balinalara hem de yunuslara karşılık gelen başka bir sözcük Cetacea kelimesinden türemiş olup Yunanca’da Ketos (Latince Cetus) biçimindedir. Ketos kelimesi, Yunan yazınında Homeros’a kadar gider ve genelde bir deniz canavarı ya da çok iri bir balıktan söz eder. Benzer bir Ketos kullanımı Homeros’un hem Odyssei hem de İliada adlı eserlerinde farklı bölümlerde yer alır (Odyssei 4,446-452). Papadopoulos- Ruscillo 2002,187 vd. Fig 206-207; Lattimore1976, Glossary, Ketos.

⁶⁵ Antik yazarlar tarafından kullanılan bu isim, Doğu’da ve Akdeniz sularında yaşayan gerçek denizatından türemiştir. Hippocampos figürünün Doğu orijinli olduğu uzmanlar tarafından kabul görür. Bu figürün prototipi Fenike sikkeleri üzerinde görülmektedir. Burada Tyre adasına karşı kabarmış köpürmüş denizi tasvir ettiği söylenmektedir. Bk. Shepard 1940, 8–9 dip not. 31, 25-28.

⁶⁶ Triton’un (Balık adam) ele geçen arkeolojik veriler ışığında Doğu orijinli bir sanatsal tip olduğu genellikle kabul görmektedir. Balık kuyruklu Triton ilk kez Apollonius Rhodius tarafından antik literatürde belirtilmiştir. Bk. Shepard 1940, 92 vd., Lattimore 1976, 56 dip not: 89; Black - Gren 1998, 93. Bir deniz yaratığı olarak ilk kez Hesiodos’un Teogoniası’nda (930-933) Poseidon ve Amphitrite’nin oğlu olarak ortaya çıkar. Onlarla birlikte denizlerin derinliklerinde yaşardı. Tritonlar iki tanrıyı taşımak, atların bakımını yapmakla sorumlu olup, Nereidlerle birlikte süren deniz seyahatinin başlıca üyesiydi. Poseidon’un güvenilir ve daimi habercisi ve hizmetçisiydi. Bk. Barringer1995, 142 dn. 7.

⁶⁷ Bingöl 1997, 134-136, Lev.30; Kaplan 2009, 25-28; Same 1958, 421-22.; Kent-Painter, 1977; 19, 33 Kat. No: 54; Lattimore 1976, 36-37; Fuchs 1959, 160 Taf. 31; Froning 1981, 120 Taf. 36-1, 38 1-2; Rumph 1939, 2 vd.; Şahin 2004, 24 vd; Alföldi – Rosenbaum 1971, V1, 12.

⁶⁸ Hesiod. Teog. 235. 240; Gianolio - Szabados 1992, VI/1 786 vd.

listelerden oluşan isimleri ile direkt olarak denizin parlaklığına, sessizliğine, dalgaların hızına, akıntısına, güzelliğine, denizin kıyısına, denizin canlanmasına atıfta bulunurlar ve denizin efendisi ve düzenleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁹. Deniz tanrısının bu kızları aslında deniz dalgasından başka bir şey değildir. Nereid'ler adı itibariyle gücün kişileştirilmesi olarak anılmaktadır. Amphitrite, Galateia, Thetis gibi bir grubu ise kütle ortaya çıkartılan Nereid'ler oluşturmaktadır. Amphitrite deniz tanrısı Poseidon'un karısı olarak, Galatea Aphrodite kadar güzel olan bir deniz tanrıçası olarak, Thetis Poseidon ve Zeus'la aşk yaşayan ve sonunda Peleus ile evlenerek ünlü Akhilleus'u doğuran deniz tanrıçası olarak mitos içinde yer alır⁷⁰.

Nereidler, babaları Nereus'a yakın olmak için denizin derinliklerinde, gümüş bir mağara içinde yaşamakta, Tritonlar ile birlikte müzik çalıp, dans etmekte, şarkılar söylemekte, yunusların, hippocamposların ve efsanevi deniz yaratıklarının üzerine binerek, dalgalar üzerinde yüzmekte, kıyılarda dinlenip, ay ışığında ya da güneş ışığında yeşil saçlarını kurutmaktadır⁷¹.

Nereidler, Tritonlar ve diğer deniz yaratıklarından oluşan deniz alayı sahneleri, Antik Yunan Sanatı'nda Attik vazo ressamlarınca M.Ö. erken 5. yüzyıldan beri bilinmektedir⁷². Sadece vazo resimlerinde değil heykeltıraşlıkta da deniz alayı tasvirini içeren eserler, M.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısı kadar erken bir tarihe gitmektedir⁷³. Heykeltıraşlıkta en erken M.Ö. 470-460 yılları arasına tarihlenen Melos Kabartması üzerinde bir Ketos'a binen Nereid ciddi stilde ortaya çıkmaktadır⁷⁴. İlerleyen dönemlerde özellikle M.Ö. 5. yüzyılın sonu ile 4. yüzyılın başlarında yeni bir form olarak mozaik taşları, deniz yaratıklarının resmini vermeye başlamaktadır⁷⁵. Heykeltıraşlıkta M.Ö. 4. yüzyıla damgasını vuran önemli bir heykeltıraş olan Skopas tarafından yapılan Nereidler, Tritonlar ve diğer deniz yaratıklarından oluşan

⁶⁹ RE. XVII/1, 1936; 3-6.

⁷⁰ Gianolio - Szabados 1992, 785 vd.

⁷¹ Barringer 1995, 1; Speath 1994, 79 dn. 113; Lavedan 1931, 694.

⁷² Şimdiye kadar Nereidler ile ilgili tüm önemli buluntular Arkaik ve Klasik Dönem'e ait Attika vazo tasvirleri üzerinde görülmektedir. Deniz hayvanlarını süren Nereidler motifi ilk kez M.Ö. 490 yılına tarihlenen Akhilleus'un silahlarının taşınması sahnesini gösteren vazo üzerinde ortaya çıkmaktadır. Bk. Barringer 1991, 658, dn. 4; Lavedan 1931, 5; Miller 1986, 160 vd.

⁷³ Diğer bir erken örnek Xantos'taki Nereidler Anıtı, ki şu anda British Museum'da korunmaktadır, M.Ö. 500'den 360'a kadar olan yüzyıllar arasına tarihlenmekte olup, sütunları arasına dikilen 11 Nereid heykeli ile dikkat çekmektedir. Bk. Barringer 1995, 61

⁷⁴ Lattimore 1976, 28 dn. 8.

⁷⁵ Lattimore 1976, 29 dn. 25.

deniz grubu, Plinius tarafından anlatılmaktadır⁷⁶. Hellenistik Dönem’de de deniz teması sevilerek kullanılmaya devam etmiş ve deniz boğası, deniz aslanı, deniz panteri gibi yeni deniz yaratıklarının yaratılmasıyla konunun repertuarı genişlemiştir⁷⁷. Bu büyük ilgi Roma Dönemi’nde de sürekliliğini korumuş ve özellikle hamamlar, çeşme binaları, havuzlar gibi suyla ilişkili yapılar başta olmak üzere, Roma lahit heykeltıraşlığı ve mezar döşemeleri için de çok popüler bir konu olmuştur⁷⁸.

Tralleis Kabartmalarından Kat. No.1’de yer alan panoda, Nereid’in adı Grekçe harflerle Pasithoe olarak yazılmıştır (fig. 1). Pasithoe, Deniz Tihasos’u ikonografisinde Nereus ve Doris’in, Hesiodes tarafından listelenen, elli bir kızından birisi olarak geçmektedir⁷⁹. Ayrıca Pasithoe, Okeanos ve Tetyhs’in üç bin kızından biri olarak da karşımıza çıkmaktadır⁸⁰. Paisthoe kelime anlamı olarak, ‘herkesten hızlı’ anlamına gelmektedir⁸¹. Bir Kameros kylix üzerinde Pasithoe, Peleus ve Thetis ile diğer Nereidler (Galene, Kymo, Kymathea)in adı geçmektedir⁸². Attika Kırmızı Figür tekniğinde boyanmış, bir Lekane kapağı üzerinde tasvir edilen evliliğe hazırlık sahnesinde, sandalyede oturan iki kadın figürüne hizmetçi kadınlar bazı objeler getirirken gösterilmişlerdir. Bu kadınlardan solda oturan kadın figürün adı ‘ΠΑ[....]Η’ şeklinde yazılmaktadır⁸³. Bu isim için önerilen tahminler arasında Pasithoe adı da geçmektedir⁸⁴. Bu durumda Deniz alayının beğeniyle kullanılmaya başlandığı M.Ö. 5. yüzyıl kadar erken tarihte Pasithoe adına rastlanılması, Thiasos’u oluşturan önemli figürler arasında bir Nereid olarak Pasithoe’nin de yer aldığı kanıtlanmaktadır. Tralleis kabartması, Pasithoe’nin resmedildiği bir eser olması özelliği ile

⁷⁶ Lattimore 1976, 63; Barringer 1995, 141.

⁷⁷ Lattimore 1976, 37.

⁷⁸ Barringer 1995, 141.

⁷⁹ Bu isim, Hesiodes’in Teogoniası’nda 240-245 numaralı satırlar arasında ‘Παιθήη’ biçiminde verilirken, aynı isim, Tralleis Panosu üzerindeki ‘Παιθήη’ biçimiyle görülür. Nereidler ve Okeanos kızları benzer isimlere sahip olmakla birlikte isim listeleri için bk. RE. XVII/1 1936; 3-4; Barringer 1995, 5-6.

⁸⁰ RE. XVII/1 1936; 3-4.

⁸¹ Bu bilgi epigraf uzman Murat AYDAŞ’dan sözlü olarak aktarılmıştır.

⁸² RE. XVII/1 1936; 19-20. Bu isim ölüm tanrıçaları için öngörülen, anlamı güzelleştiren (örtmece) isimler dizisi içinde görülür.

⁸³ Barringer 1995, 127.

⁸⁴ Bu isim aynı zamanda ΠΑΦΙΑ, ΠΑΝΟΠΗ, ΠΑΣΙΦΑΗ, ΠΑΤΡΟΝΟΗ gibi çeşitli isimlerle tamamlanmıştır. Bk. Barringer 1995, 127 dn. 35

kimlikleşmiş ve bu anlamda arkeoloji literatürüne yeni bir bulgu daha buradaki çalışmayla ilk kez kazandırılmıştır.

Yukarıdaki ikonografik incelemeler sonucunda Tralleis Panoları üzerinde yer alan Pasithoe ve diğer Nereidlerin ikonografik açıdan Okeanos'un kızları olarak betimlendiği anlaşılmaktadır. Bu Nereidler insanların gençliğini besleyen, denizin derinliklerini ve kıyıları gözleyen, etraflarına ışık saçan figürler olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁵. Tralleis Nereidleri'nin de ikonografilerine uygun olarak, suyun getirdiği güzelliği, temizliği ve insan hayatındaki önemini yansıtmaya amacıyla bir kabartma üzerine resmedilerek Tralleis Hamamı'nın caldariumunu süslediği düşünülmektedir.

Tralleis Hamamından bulunan Pasithoe Panosu, Triton ve Ketos gibi deniz canlılarının sırtında oturduğu tahmin edilen Nereidlere ait kabartma parçaları (fig. 1-24), ikonografik olarak Deniz Thiasos'unu oluşturmaktadır. Hamamın caldariumunun dekorasyonunda bu tarz bir konunun seçilmiş olması şüphesiz bilinçli bir yaklaşımdır. Hamamların su kaynaklı yapılar olması konunun ikonografik çağrışımını güçlendirmiştir. Bu sahnelerle, günün büyük bir zaman dilimini hamamlarda geçiren Romalılar için hamam kültürünün çıplaklığı, suyun eğlenceli özelliği mitolojik bir anlatımla simgelenmiştir⁸⁶.

IV. Tarihlendirme

Tralleis'deki Hamam-Gymnasium kompleksi, Roma İmparatorluk Çağı'nda, İmparator kültürünün bir gereği olarak çok ihtişamlı ve süslü bir şekilde inşa edilmiştir. İmparatorluk tipi hamam yapısını yansıtmakta olup, hamamın anıtsal batı duvarı oldukça iyi korunmuş durumdadır. Bu özelliğiyle Tralleis Hamamı, Ephesos'daki Doğu Hamamları' ile büyük benzerlik sunmaktadır⁸⁷. Hamamın caldariumunda yapılan kazı çalışmaları sırasında açığa çıkan kırık pano parçalarından oluşan buluntular ve olasılıkla Geç Roma Erken Bizans Dönemi'nde buradan sökülerek hamamın güneyine eklenen mekanlarda, taban olarak kullanılmış pano parçalarının, yapılan teknik ve ikonografik incelemeler sonucunda aynı mekan içinde birbiri ardınca sıralandığını söylemek mümkündür. Deniz Thiasos'u konusunu içeren sahnelerinin yer aldığı panolar alçak kabartma tekniğinde,

⁸⁵ RE. XVII/1 1936; 19-20.

⁸⁶ Deniz Thiasos'u tasvirli mitolojik anlatımlar için bk. Zanker – Ewald, 2004; 128.

⁸⁷ Yegül 1995, 258.

çerçevesi bir duvar panosu görünümünde hazırlanmıştır. Deniz Thiasosu konusunun hamam süslemesi için yaygın bir gelenek olduğunu bir çok örnek göstermektedir. Stabian Hamamları'nın apodytorium kaplamaları, İsthmia'daki Roma Hamamı'nın taban mozaïği, Side Büyük Hamamı'nda Salon II'nin önüne sonradan eklenen iki sütun arasındaki friz üzerinde Deniz Thiasosu'nu oluşturan figürler yer almaktadır⁸⁸.

Tralleis panolarının etrafını çeviren profilli çerçeve tipi, Roma Dönemi öncesinde bilinen ve sevilen bir uygulama olmasına rağmen, Roma İmparatorluk Dönemi kabartma sanatında Augustus döneminden itibaren yaygınlaşmıştır⁸⁹. Tralleis kabartmaları, etrafının çerçevesiyle, üzerindeki resimsel anlatımın ve seçilen konunun bir resim panosu görünümünde izleyiciye aktarıldığını göstermektedir. Pasithoe kabartmasının köşelerinde (fig. 1) ve kırık parçalardan Kat.No 30'da (fig. 24) yer alan çerçeve üzerindeki işaretler panoların duvara belirli bir düzen dahilinde dizildiğini göstermektedir. Thiasos'u oluşturan figürlerin bazıları sağa dönük bazıları ise sola dönük vaziyette tasvir edilmiştir. Muhtemelen karşılıklı iki ana duvarı simetrik olarak süsleyen panolar, farklı iki yönden dizilip ortada yer alan önemli figürlere izleyicinin dikkatini yöneltmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca mermer panoların yapımında malzeme olarak bilinçli bir şekilde mavi damarlı beyaz mermerin tercih edilmiş olması deniz temasının vurgulanmasında etkili olduğu gibi mekanın içinde canlı ve renkli bir görünüm oluşturmuştur.

Panoları tarihlenemizde yardımcı olan en önemli bulgu, Tralleis'den bulunup, bugünkü modern kentin merkezinde Kakoula Anastasias adlı Rum'un çırçır fabrikasının duvarında ikinci kez kullanım gören bilingual Grekçe ve Latince bir yazıttır⁹⁰. Yazıtta, 'İmparator azatlısı ve taş ocaklarının yöneticisi (procurator) Kheresimos⁹¹, Tralleisliler'in

⁸⁸ Nappo 1998, 69 vd.; Yegül 1995; 68; Mansel 1978, 227-28.

⁸⁹ Çerçevesi panolar olarak düzenlenen kabartmaların profili, Augustus dönemi Klasizmi'nin temeli üzerine Roma'da gelişen önemli bir özellik olmuştur. Bu panoların üretimi Augustus'un yeniden organize etmesiyle oldukça hızlı bir şekilde canlanmıştır. Bk. Radt, 1986, 81.

⁹⁰ Sterret 1885, 335-337; Poljakov 1989, 145-146, No.148.

⁹¹ Kheresimos, Mermer ocaklarının sorumlusu olarak imparator tarafından atanmış azatlı bir köledir. Dokimeion mermer ocaklarında adına rastlanmıştır. Ayrıca Ephesos'ta imparator için bir mozaik adadığı bilinmektedir. Sadece tek bir taş ocağından değil Phrygia'daki tüm taş ocaklarının sorumlusu çok önemli bir yöneticiydi. Bu nedenle etraftaki şehirlere bağış yapabiliyordu. Kendi mermer ustaları vardı ve sipariş alabiliyordu. Miletos'ta Kheresimos adına düzenlenmiş bir mezar taşı ele geçmiştir. Bu da Kheresimos'un Miletos'ta öldüğünü göstermektedir. Bu bilgiler Prof. Dr. Tomas Dreawbear'dan sözlü olarak alınmıştır. Kendisine yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Gymnasiumu'ndaki sıcak su tesisini (caldarium), renkli mermerlerle kapladıktan sonra ve içine iki..... ekledikten sonra Vatanın Babası İmparator Nerva Augustus'a adadı⁹² ifadesi yer almaktadır. Bu durumda inceleme konumuz olan panolar, renkli mermerden yapılmış olup bir kısmı caldarium alanındaki kazı çalışmaları sırasında ele geçmiştir. Bir kısmı ise Bizans Dönemi'nde ait oldukları caldariumdan sökülerek, ikinci kez kullanım gördükleri geç dönem yapısında ele geçmiştir. Bu sebeple panolar yazıtta yer alan ifadeyi doğrulamaktadır. Ancak caldariuma eklenen iki şeyin ne olduğu bilinmemekle birlikte, Panoları adayan şahsın kendisine ve hamisine ait heykel ya da büst olabileceği akla gelmektedir⁹³.

Kabartmalar üzerinde yer alan figürlerden Kat. No. 1'deki kabartmada yer alan Nereid'in başının hemen üzerinde 'ΠΑΣΙΘΟΗ' adının okunması ve yine figürlü kırık parçalar üzerinde harf kalıntılarının olması, Thiasos'u oluşturan figürlerin tespiti ve tarihlendirme için oldukça önemlidir. Pasithoe dışında net bir isim belirlemesi yapılamamış olsa da genel olarak kabartmalardaki Nereid ve Triton figürlerinin panolarda isimleriyle yer aldığını söylemek mümkündür. Benzer bir uygulama Antiocheia am Orontes mozaikleri üzerinde de görülmektedir⁹⁴. Kat. No. 1'deki kabartmada geçen Pasithoe isminin yazı karakteri Hellenistik Dönem özelliği taşımakla birlikte özellikle M. S. 1. yüzyıl Roma Sanatı'nda ve yazımında bilinçli olarak ve sevilerek uygulanmıştır⁹⁵.

Stilistik açıdan panolarda yer alan figürlerin çok fazla matkap kullanımına yer vermemesi, iris ve pupilin çalışılmamış olması, erken dönem özellikleri olduğundan ayrıca yazıt da Nerva Dönemi'ne işaret ettiğinden bu panoların, M.S. 1. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmesini mümkün kılmaktadır⁹⁶.

⁹² Yazıtın Grekçe ve Latince'den birebir çevirisi olup bu konuda Prof. Dr. Hasan MALAY ve Epigrafi Dr. Murat Aydaş'tan yardım alınmıştır. Kendilerine yardımlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Oldukça tahrip olan yazıtla ilgili önceki yıllarda bazı uzmanlarca farklı yorumlar dile getirilmiştir. Sterret 1885, 335-337; Poljakov 1989, 145-146, No.148; Vermeule 1968; 238.

⁹³ Ancak yapılan kazı çalışmaları sırasında bu tip buluntular ele geçmemiştir. Bu iki eser belki Bizans Dönemi tahribatı sırasında eritilerek yok edildi belki de 1980 ve sonrasında yapılan define aramaları çalışması esnasında tahrip edildi. Bu görüşlerimiz caldarium alanında yapılan yeni kazı çalışmaları sayesinde açığa kavuşacaktır.

⁹⁴ Bingöl 1997, 134-136 Lev.30b.

⁹⁵ Bu bilgi Prof. Dr. Tomas Dreawbear'dan sözlü olarak alınmıştır.

⁹⁶ M.S. 96-98 yılları arasında Roma İmparatorluğu yapmış olan Marcus Coccieus Nerva döneminde, Augustus Modeli devlet yönetimine bir dönüş yapılmış ve Augustus dönemi sanatı canlandırılmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirdiği sosyal programlar sayesinde kendinden sonra gelen

V. Değerlendirme

Tralleis hamamını süsleyen kabartmalı panolar, olasılıkla kentte faaliyet gösteren yerel bir atölyede üretilmiş olmalıdır. Tralleis'te yürütülen bilimsel kazı çalışmalarında şimdiye kadar bir heykeltıraşlık atölyesine ait mimari bulgular saptanamamıştır⁹⁷. Buna rağmen kabartmaların teknik ve stilistik olarak sergilediği ortak özellikler, tek bir atölyenin ürünü olduğunu göstermektedir. Bu nedenle söz konusu panolar kentteki heykeltıraşlık faaliyetlerinin sürekliliğini göstermesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Panoları yapan sanatçıların eserlerine amatör bir ruhla boya kullanılarak çarpıcı bir görüntü vermek istedikleri görülmektedir. Dönemin sanat anlayışı da göz önünde bulundurularak estetik ve zarafet kazandırılan panolar üzerinde yer alan figürler, bazı ayrıntılar dışında taşralı üslupta oldukça başarılı işlenmişlerdir.

Panolar üzerinde anlatılan Deniz Alayı sahnelerinde, Ketos, Hippocampos, Tritonlar, ve diğer karışık deniz yaratıkları tarafından taşınan Nereidler'in çıplak ve yarı giyimli vaziyette betimlendiği görülmektedir. Panolarda ikonografik olarak, Romalılar için hamam kültürünün çıplaklığı, suyun eğlenceli özelliği mitolojik bir anlatımla vurgulanmak istenmiştir.

Roma hamamlarında Deniz Thiasos'u konusuna ait örnekler daha çok taban mozaikleri üzerinde görülürken, olasılıkla kabartmalı bir duvar panosu görünümünde ilk kez Tralleis Hamamı'nın caldariumunda görülmektedir. Bu nedenle söz konusu panolar hamam dekorasyonu açısından, oldukça önemli bir yere sahiptir. Birbiri ardınca sıralanan panolar, hamamın duvarlarını süsleyerek kapalı bir mekan olan caldariuma ayrı bir renk ve hareket katarak ortamı zenginleştirmiştir.

Tralleis kabartmaları sayesinde Deniz Thiasos'u temasının, Roma Dönemi'ne geldiğinde hamam, çeşme yapısı ve havuz gibi suyla ilgili

İmparatorların devleti çok daha iyi yönetmesini ve sanatsal olgunluğa erişilmesini sağlamıştır. Kleiner 2000, 199.

⁹⁷ Bu durumun ortaya çıkmasında, kentin yüzde altmışlık bölümünün günümüzde askeri alan içerisinde yer almasından ötürü burada kazı çalışmalarının gerçekleştirilememiş olmasının yanı sıra kentte Antik Dönem ve günümüzde yapılan tahribatlar oldukça etkilidir. Pek çok heykeltıraşlık eseri yapı malzemesi olarak kullanılmak üzere parçalanmış şekilde ele geçmiştir. Bk. Dinç 1998, 205 vd. Ayrıca kazı çalışmaları oldukça sınırlı alanlarda gerçekleştirildiği için henüz bir atölye açığa çıkarılamamıştır. Bu görüşlerimizin kentte sürdürülen yeni bilimsel kazı çalışmaları sonucunda netlik kazanacağı inancındayız.

halka açık alanlarda bir bezeme unsuru olarak beğeniyle uygulandığını söyleyebilmekteyiz. Romalılar, Yunan mitolojisinin ve sanatının bu çok sevilen deniz alayı konusunu kendilerine mal etmişler ve kendilerindeki sonsuz mutluluk ve ölümsüzlük imajıyla birleştirerek, muhtemelen sudan gelen ideal güzellik ve sağlık temasıyla, suyun insan yaşamına olan katkısına dikkat çekmek istemişlerdir.

KATALOG

Kat. No: 1 Pasithoe Kabartması

Kazı Env. No: TRL02 2062(M 23)

Bul. Yeri: Geç Roma Erken Bizans
Mekanı, G 40-54/B0-15 D0-13 Plk de

Ölçüsü: (Korunan) Uz: 115 cm.,
Gen: 75 cm., Kal: 3.9 cm.

Tanımı: Rölyef parçalar halinde ele geçmiş ve korunan parçalar birbirine yapıştırılmıştır. Kabartmanın sol alt köşesi eksiktir. Rölyef, 3.4 cm. kalınlığında, üç silmeli bir kuşak tarafından sınırlandırılmış, dikdörtgen bir pano görünümündedir. Sağ ve sol üst köşelerde “ξ, ο – β” harfleri, ortada üst kısımda 2.5 cm. yüksekliğindeki ‘ΠΑΣΙΘΟΗ’ yazısı yer almaktadır. Sol üst köşede bir yunus balığının küçük bir balığı yutar tarzda işlendiği görülür. Ana sahne- de, vücudunun deniz atı (hippocampus) üzerinde bir Nereid yer almaktadır. Deniz kızının saçları, dalgalı işlenmiş, önden bir bantla tutturulup arkada topuz yapılmıştır. Sırtında göğsünü saran kalın bir kumaş bandı bulunur. Nereid’in bacaklarını saran kumaş, karında tomar yapıp deniz yaratığının gövdesi üzerinden aşağı sarkar. Giysisi, deniz kızının ayak bileklerine kadar uzanır. Deniz yaratığının ön kısmında at, şaha kalkmış bir vaziyette ağzı açık ve vücudu gergin olarak verilmiştir. Yüzeyde boya izleri görülmektedir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy’ın sonu

Yayınlandığı Yer: Dinç, R. – Dede E., ‘Tralleis Kazısı Sonuç Raporu’, 25. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı, Cilt I. Ankara, 2004; Dinç, R. – Şahan, M.; “Tralleis Kazılarında Bulunan Kabartmalı Mermer Duvar Panoları”, ed. B. Avuç, Hayat Erkanal’a Armağan: Kültürlerin Yansıması, Homer yay. İstanbul, 2006, 249-256.

Kat. No: 2 Kadın Figürlü Kabartma Parçası

Kazı Env. No: TRL97 56(M 7-8)

Bul. Yeri: GYM Kaldarium Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 22 cm.,
Gen. 13,1 cm., Kal. 3 cm.

Tanımı: İki parça halinde ele geçmiş ve korunan kısımlar yapıştırılmıştır. Kırık parça üzerinde kabartma olarak yapılmış Nereid figürü yer almaktadır. Baş profilden sola bakar tarzda, vücudu ise cepheden betimlenmiştir. Sağ ve sol kol omuzdan itibaren kırılmıştır. Sağ elini başının üzerine kaldırmış şalının bir ucunu tutmaktadır. Saçlar olasılıkla alın üzerinde ikiye ayrılmış ve geriye doğru taranarak ense üzerinde topuz yapılmıştır. Giysi göğüs kısmını açıkta bırakacak şekilde sadece sırtını örtmektedir. Saçın bir kısmında ve göğüs uçlarında kırmızı boya izleri görülmektedir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy’ın sonu

Yayınlandığı Yer: Dinç, R.; Tralleis Rehberi, Arkeoloji ve Sanat yay., İstanbul, 2003, 39

Kat. No: 3 Kabartma Parçası

Kazı Env. No: TRL 00 1286 (M 18)

Bul. Yeri: GYM Küllü Alan

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 23,5 cm,
Gen. 17 cm., Kal. 3,1 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde kabartma olarak yapılmış Nereid figürü yer almaktadır. Figür cepheden tasvir edilmiş olup, yalnızca belden aşağısı ve dizlerden yukarısı korunmuş durumdadır. Giysi, genital organı açıkta bırakacak şekilde bacakları örter. Yüzeyinde yer yer kireçlenme söz konusudur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy’ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Kat. No: 4 Kadın ve Erkek Figürlü Kabartma parçası

Kazı Env. No: TRL96 22 (M 27-28-29)

Bul. Yeri: Hamam Dolgusu K65-75/D10

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 29 cm.

Gen. 29 cm., Kal. 3,2 cm.

Tanımı: Korunan kısımlar bir araya getirilerek yapıştirilmiştir. Pano üzerinde birbirine sarılmış vaziyette duran kadın ve erkek figürleri tasvir edilmiştir. Sol taraftaki erkek figürü sağ elini havaya kaldırmış ve solunda yer alan kadın figürünün sağ elini tutmaktadır. Her iki figür de profilden birbirlerine bakar tarzda betimlenmiştir. Her iki figürde de göz bebeği kırmızı boya ile belirtilmiştir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: DİNÇ, R.; Tralleis Rehberi, Arkeoloji ve Sanat yay., İstanbul, 2003, 39

Kat. No: 5 Kadın Figürlü Kabartma Parçası

Kazı Env. No: TRL96 24(M 32)

Bul. Yeri: Hamam Dolgusu K65-75/D10

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 16,8 cm.,

Gen. 25,4 cm., Kal. 3,1 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde, kabartma olarak yapılmış bir kadın figürünün bacak kısmı yer almaktadır. Bacakların hafif dizden bükük pozisyonda durması, figürün oturur durumda tasvir edildiğini göstermektedir. Kavisli hatlara sahip olan kadın figürünün bacakları birbirine bitişik olup, sağ bacak dizden bükülmüş olarak hafif öne uzanmakta, sol bacak ise yine dizden bükülmüş ayak hafifçe geriye çekilmiş durumdadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Kat. No: 6 Erkek Baş

Kazı Env. No: TRL96 20a (M 24)

Bul. Yeri: Hamam Dolgusu K65-75/D10

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 15 cm., Gen. 8 cm., Kal. 3,6 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde erkek figürüne ait bir baş yer almaktadır. Erkek başı profilden, sağa bakar tarzda betimlenmiştir. Figürün kaşları, göz bebeği ve dudaklarında kırmızı boya izleri görülmektedir. Çene hizasında 'A' harfi koruna gelmiştir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Kat. No: 7 Kadın Baş

Kazı Env. No: TRL96 20b(M 25)

Bul. Yeri: Hamam Dolgusu K65-75/D10

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 11,5 cm, Gen. 7,5 cm., Kal. 3,6 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde kadın figürüne ait bir baş yer almaktadır. Kadın başı, profilden, sola bakar tarzda betimlenmiş olup, sağ kolunu havaya kaldırmış durumdadır. Figürün saçları arkada topuz olarak toplanmış, bir bölümü ense üzerine taranmıştır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Kat. No: 8 Ketos Baş

Kazı Env. No: TRL96 4 (M 4)

Bul. Yeri: Hamam Dolgusu K65-75/D10

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 9 cm., Gen. 14,5 cm., Kal. 2,7 cm.

Tanımı: Parça üzerinde Ketos başının bir kısmı koruna gelmiştir. Ketos adlı deniz canavarının başı üzerinde yer alan teste-re ağzı biçimli çıkıntılar yer almaktadır. Ayrıca ağız kısmının başlangıcı görülmektedir. Baş profilden tasvir edilmiş olup gözü cepheden verilmiştir. Göz üzerinde kırmızı boya izi görülmektedir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Kat. No: 9 Ketos Boyun Parçası

Kazı Env. No: TRL96 6(M 8-9)

Bul. Yeri: Hamam Dolgusu K65-75/D10

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 20,5 cm,
Gen. 16,4 cm., Kal. 3 cm.

Tanımı: Duvar panosuna ait parçaların korunan kısımları bir araya getirilmiştir. Parça üzerinde deniz yaratığının boyun kısmı ve dikenli sırt yüzgeçlerinin bir bölümü ile çenesinin altından sarkan yüzgeci görünmektedir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Kat. No:10 Ketos Gövde Parçası

Kazı Env. No: TRL96 7 (M10)

Bul.Yeri: K65-75/D10, Hamam Dolgusu,

Ölçüleri:(Kor.) Gen. 9.2 cm., Uz. 15.8 cm.,
Kal. 2.8 cm.

Tanımı: Kırık parça muhtemelen deniz canavarının boyun kısmına ait olmalıdır. Yüzeyinde kireç tabakası söz konusudur

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Kat. No:11 Ketos Gövde Parçası

Kazı Env. No: TRL96 3 (M3)

Bul.Yeri: K65-75/D10, Hamam Dolgusu,

Ölçüleri:(Gen. 10.9 cm., Uz. 11.4 cm.,
Kal. 3.7.

Tanımı: Deniz yaratığının büklümlü gövdesine ait parça olmalıdır. Yüzeyinde kireç tabakası söz konusudur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 12 Ketos Gövde Parçası

Kazı Env. No: TRL96 9 (M12)

Bul.Yeri: K65-75/D10, Hamam Dolgusu,

Ölçüleri: (Kor.) Gen. 13.5 cm.,
Uz. 14.3 cm., Kal. 3.2 cm.

Tanımı: Kırık parça muhtemelen deniz canavarının gövde kısmına ait olmalıdır. Yüzeyinde kireç tabakası söz konusudur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:13 Ketos Kuyruk Parçası

Kazı Env. No: TRL96 8(M 11)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 16,8 cm.,
Gen. 11,6 cm., Kal. 3,3 cm.

Tanımı: Parça üzerinde kabartma olarak yapılmış deniz yaratığının büklümlü kuyruk kısmının bir bölümü korunmuştur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:14 Ketos Kuyruk Parçası

Kazı Env. No: TRL96 2 (M 2)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 19,5 cm,
Gen. 19,4 cm., Kal. 3,3 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde Ketos'un büklümlü kuyruk kısmına ait bir parçadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:15 Ketos Kuyruk Parçası

Kazı Env. No: TRL96 5 (M 5)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 25,3 cm.,
Gen. 25,6 cm., Kal. 3 cm.

Tanımı: Kırık parçaların korunan kısımları bir araya getirilmiştir. Üç parça halinde bulunmuş olan kısımda bir deniz yaratığının kıvrılmış kuyruk kısmının bir bölümü yer almaktadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 16 Kabartma Ketos Parçası

Kazı Env. No: TRL97 50 (M 1)

Bul. Yeri: Hamam caldarium

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 6,1 cm.,
Gen. 11,1 cm., Kal. 3,6 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde kabartma olarak yapılmış Ketos isimli deniz canavarının çene kısmı ve gözünün bir bölümü korunabilmiştir. Ağız açık ve dişlerin bir kısmı görülmektedir. Yüzeyinde kireç tabakası söz konusudur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 17 Kabartma Parçası

Kazı Env. No: TRL97 52(M 3)

Bul. Yeri: Hamam caldarium

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 19,1 cm.,
Gen. 14,1 cm., Kal. 3,6 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde kabartma olarak yapılmış bir kadın figürünün sağ bacağı ve sol kolu görülmektedir. Bacağın dizden bükülmüş vaziyetteki duruşu figürün oturur tarzda betimlendiğini göstermektedir. Sol eli ile diz kapağını tutmaktadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 18 El Parçası

Kazı Env. No: TRL96 17(M 21)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 16 cm.,
Gen. 8 cm., Kal. 3 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde bir insan figürüne ait sağ el yer almaktadır. Figür, orta parmağını yukarı doğru kaldırmış, diğer parmaklarını aşağıya doğru kıvrımış vaziyette betimlenmiştir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S.1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 19 Lyra Çalan Kol Parçası

Kazı Env. No: TRL96 1 (M 1)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 10,8 cm.,
Gen. 12,9 cm., Kal. 3,5 cm.

Tanımı: Panonun korunan kısmı üzerinde kabartma şeklinde bir Lyr ve onu çalan figüre ait kol parçası bulunmaktadır. Lyra'yı arkadan kavrayan elin bir bölümü ve sol kolun dirsekten bileğe kadar olan kısmı korunmuştur. Lyra'nın gövdesi üzerinde birbirinden bağımsız olarak yapılmış çukur halinde nokta bezekler görülür.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 20 Kol Parçası

Kazı Env. No: TRL97 51(M 2)

Bul. Yeri: GYM Kaldarium Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 10,2 cm.,
Gen. 10,1 cm., Kal. 3,6 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde kabartma olarak yapılmış bir insan figürünün sol kol ve elinin bir bölümü korunmuştur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 21 El Parçası

Kazı Env. No: TRL 00 1292(M 19)

Bul. Yeri: GYM B 10

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 22,8 cm.,
Gen. 7,3 cm., Kal. 4,4 cm.

Tanımı: İki parça halinde ele geçen kısım yapıştırılmıştır. Üzerinde kabartma olarak işlenmiş bir insan figürüne ait sağ el bir deniz yaratığının sırtı üzerindedir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 22 El Parçası

Kazı Env. No: TRL99 671 (M 19)

Bul. Yeri: GYM Kaldarium Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 16,3 cm.,
Gen. 6,2 cm., Kal. 3,4 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde kabartma olarak yapılmış bir insan figürüne ait sağ el, bir yere tutunur vaziyette betimlenmiştir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:23 Bacak Parçası

Kazı Env. No: TRL96 23 (M 30-31)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 19,6 cm.,
Gen. 17,8 cm., Kal. 3,2 cm.

Tanımı:İki parça halinde ele geçmiş ve korunan kısımlar yapıştırılmıştır. Kırık parça üzerinde, kabartma olarak yapılmış olan insan figürünün sağ ayağının bir kısmı ile aşağıya sarkan sivri uçlu mızrak benzeri nesnenin bir kısmı görülmektedir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:24 Ayak Parçası

Kazı Env. No: TRL96 27 (M 35)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 8 cm.,
Gen. 6,9 cm., Kal. 3,5 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde insan figürüne ait sağ ayak yer almaktadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 25 Kuyruk Parçası

Kazı Env. No: TRL96 12 (M 15-16)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 21,5 cm.,
Gen. 9,7 cm., Kal. 3,5 cm.

Tanımı: Kırık parçaların korunan kısımları bir araya getirilmiştir. Bir deniz yaratığının kuyruk ucu yer almaktadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:26 Kuyruk Parçası

Kazı Env. No: TRL96 13 (M 17)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 8,8 cm.,
Gen. 4,9 cm., Kal. 2,6 cm.

Tanımı: Kırılan parça üzerinde bir deniz yaratığının kuyruk ucunun bir bölümü yer almaktadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:27 Kuyruk Parçası

Kazı Env. No: TRL96 19(M 23)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 10,5 cm.,
Gen. 10 cm., Kal. 3,8 cm.

Tanımı: Kırık parça üzerinde bir deniz yaratığının kuyruk kısmı yer almaktadır.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No:28 Kuyruk Parçası

Kazı Env. No :TRL99 854 (M36)

Bul. Yeri: K85-90/D0-10 Plk.; GYM HK

Ölçüleri: Uz. 14 cm., Gen. 5,5 cm.,
Kal. 3,7 cm.

Tanımı: Kırık olarak ele geçmiş parça üzerinde bir deniz yaratığının çatallanmış kuyruk ucunun çok az bir kısmı ve kazıma şeklindeki yazıtın 'HO' harfleri korunabilmiştir. Yüzeyinde kireçlenme söz konusudur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. I. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 29 Yazıtlı Kabartma Parçası

Kazı Env. No: TRL96 21 (M 26)

Bul. Yeri: K65-75/D10 Hamam Dolgusu

Ölçüsü: (Korunan) Uz. 8,7 cm.,
Gen. 6 cm., Kal. 1,6 cm.

Tanımı: Üzerinde "AΘY" harfleri okunmaktadır. Harfler üzerinde kırmızı boya izleri görülmektedir.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır

Kat. No: 30 Çerçeve Parçası

Kazı. Env. No: TRL97 (M4) 53

Bul. Yeri: K65-80/B10, GYM Kaldarium Dolgudan

Ölçüleri: (Kor.) Gen. 9.9 cm., Uz. 12.4 cm.

Tanımı: Kırık çerçeveli parça üzerinde "[...]YMO" ve 'A' harfleri okunabilmektedir. Yüzeyinde kireç tabakası söz konusudur.

Dönemi: Roma Dönemi M.S. 1. yy'ın sonu

Yayınlandığı Yer: Yayınlanmamıştır.

Katalogda yer alan pano parçalarının tamamı orta grenli, mavi damarlı beyaz mermerden yapılmıştır.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Alföldi – Rosenbaum 1971
Alföldi – Rosenbaum, E., *The Necropolis of Anemurium*, Ankara.
- Bandinelli 1970
Bandinelli, R. B., *Rome: The Centre of Power 500 B.C. to 200 A.D.* P. Green (Trans.) *Arts of Mankind series*, G. Braziller, New York.
- Barringer 1991
Barringer, J. M., “Europa and The Nereids: Weeding or Funeral ?” *AJA* 95, 657-65.
- Barringer 1995
Barringer, J. M., *Divine Escorts: Nereids in Archaic and Classical Art*, The University of Michigan Pres, 4. Baskı, Ann Arbor.
- Bingöl 1997
Bingöl, O., *Malerei und Mosaik der Antike in der Türkei*, Mainz.
- Black – Gren 1998
Black, J. – Gren, A., *Gods, Demons, and Symbols of Ancient Mesopotamia An illustrated Dictionary*, British Museum Pres, Second Press.
- Boardman 1997
Boardman, J., “Ketos”, *LIMC VIII*, 1997, 731-36.
- Bonanno 1983
Bonanno, A., “Sculpture”, (*A Hand Book of Roman Art, a comprehensive survey of all the arts of the Roman World*, ed. By Martin Henig), Cornell University Pres.
- Dinç 1998
Dinç, R., “Tralleis 1996”, *KST* 19-2, 205-236.
- Dinç – Özkan – Takaoğlu 2000
Dinç, R. – Özkan, H. – Takaoğlu, T., “Tralleis Kazı Çalışmaları 1997-1998”, *Arkeoloji ve Sanat* 95, 2-14.
- Dinç 2003
Dinç, R., *Tralleis Rehberi/Guide*, İstanbul.
- Dinç – Dede 2003
Dinç, R. – Dede, E., “Tralleis (2000) Kazı Raporu”, *KST* 24-I, 405-418.
- Dinç – Dede 2004
Dinç, R. – Dede, E., “Tralleis Kazısı Sonuç Raporu”, *KST* 25-1, 339-354.
- Dinç – Şahan 2006
Dinç, R. – Şahan, M., “Tralleis Kazılarında Bulunan Kabartmalı Mermer Duvar Panoları”, *Hayat Erkanal’a Armağan: Kültürlerin Yansıması*, 249-256, İstanbul
- Friesen 1993
Friesen, J. S., *Twice Neocoros, Ephesus, Asia & The Cult of The Flavian Imperial Family*, Leiden-New York-Köln.
- Froning 1981
Froning, H., *Marmorschmuckreliefs mit griechischen Mythen im 1. Jh.v.cchr.*, Mainz
- Fuchs 1959
Fuchs, W., *Die Vorbilder der neuattischen Reliefs*, Berlin.
- Gianolio – Szabados 1992
Gianolio, N. I. – Szabados A. V., “Nereides”, *LIMC VI*, 785-824.
- Havelock 1971
Havelock, M. C., *Hellenistische Kunst*, New York.
- Kaplan 2009
Kaplan, D., “Ein neuer Kultvorschlag für den Tempel in Elaiussa Sebaste (Kilikien)”, *OLBA XVII*, 23-32.

- Kähler 1966 Kähler, H., "Seethiasos und Censur Die reliefs Aus Dem Palazzo Santa Croce in Rome", *Monumenta Arts Romanae* VI, 7-40.
- Kent – Painter 1977 Kent, J. P. C. – Painter, K. S., *Wealth of The Roman World AD. 300-700*, London.
- Kleiner 2000 Kleiner, D. E. E., *Roman Sculpture*, New Haven - London.
- Landels 1998 Landels, J. G., *Music in Ancient Greece and Rome*, London.
- Lattimore 1976 Lattimore, S., *The Marine Thiasos in Greek Sculpture*, Los Angeles.
- Lavedan 1931 Lavedan, P., *Dictionaire Illustré De La Mythologie Et Des Antiquités Greques et Romaines*, Paris.
- Mansel 1978 Mansel, A. M., *Side 1947-1966 Yılları Kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları*, Ankara.
- Miller 1986 Miller, S. G., "Eros and Arms of Achilles", *AJA* 90-2, 159-170.
- Nappo 1998 Nappo, S., *Pompeii*, London.
- Özgan 1990 Özgan, R., "İ.S. I. Yüzyıl Tralleis Yontuculuğu", *TTK* X, 247-284, Lev. 183-192.
- Özgan 1995 Özgan, R., *Die griechischen und römischen Skulpturen aus Tralleis*, *Asia Minor Studien Band 15*, Bonn.
- Papadopulos – Ruscillo 2002 Papadopulos, J. – Ruscillo, D., "A Ketos in Early Athens: An Archaeology of Whales and Sea Monsters in The Greek World", *AJA* 106-2, 187-228.
- Poljakov 1989 Poljakov, F. B., *Die Inschriften von Tralleis und Nysa*. Bonn.
- Radt 1986 Radt, W., "Das Heroon", *AvP* XV/1, Walter de Gruyter, Berlin.
- Radt 2002 Radt, W., *Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, İstanbul.
- Sarne 1958 Sarne, B., *Die Kunst Der Römer von Lübke-Pernice*, Berlin.
- Shepard 1940 Shepard, K., *The Fish-Tailed Monster in Greek and Etruscan Art*, New York.
- Smith 1987 Smith, R. R. R., "The Imperial Reliefs from The Sebasteion At Aphrodisias", *JRS* 77, 88-138.
- Spaeth 1994 Spaeth, B. S., "The Goddess Ceres in the Ara Pacis Augustae and the Carthage Relief", *AJA* 98-1, 65-100.
- Sterret 1885 Sterret, J. R. S., "The Inscription of Tralleis", *Papers of The American School of Classical Studies at Athens I. (1882-1883)* 335-337.
- Strong 1969 Strong, E. S., *Roman Sculpture From Augustus to Constantine*, ARNO Pres., New York.
- Strong 1961 Strong, D. E., *Roman Imperial Sculpture*, Alec Tiranti, London.

- Strong – Brown 1976 Strong, D. – Brown D., Roman Crafts, New York.
- Şahin 2004 Şahin, D., Amisos Mozaïği, Ankara
- Torelli 1982 Torelli, M., Typology and Structure of Roman Historical Reliefs, Ann Arbor.
- Vermeule 1968 Vermeule, C. C., Roman Imperial Art in Greece and Asia Minor, Cambridge.
- Yaylalı 2008 Yaylalı, A., “2006 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, KST 29-1, 555-576.
- Yegül 1995 Yegül, F., Baths and Bathing in Classical Antiquity, The Architectural History Foundation, New York.
- Zanker 1992 Zanker, P., The Power of Images in The Age of Augustus, Ann Arbor.
- Zanker – Ewald, 2004 Zanker, P. – Ewald, B. C., Mit Mythen leben: Die Bilderwert der romischen Sarkophage, Munich.
- Winter 1908 Winter, F., “Die Skulpturen mit Ausnahme der Altarreliefs”, AvP VII/2, Berlin.

Antik Kaynaklar

- Hesiodos Hesiodos Eseri ve Kaynakları (Çev. S. Eyüboğlu – A. Erhat), 1991.
- Homeros Iliada: Ilias Destanı (Çev. A. C. Emre), 1971.

Fig. 1 Pasithoe Kabartması

Fig. 2 Kat. No. 2

Fig. 3
Kat. No. 3

Fig. 4 Kat. No. 4

Fig. 5 Kat. No. 5

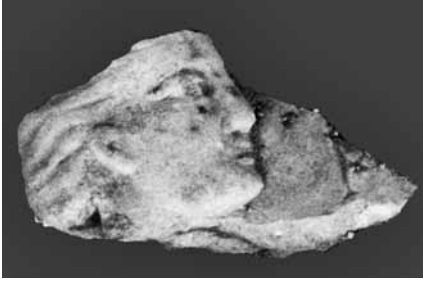

Fig. 6 a-b Kat. No. 6-7'deki Kabartma Parçaları

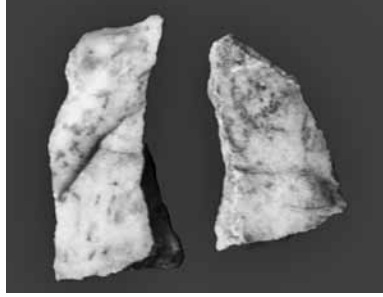
a

b

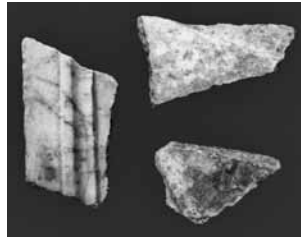
c

d

e

f

g

Fig. 7a-g Kat. No.8-15'de yer alan, Ketos Panosuna ait parçalar

Fig. 8 Kat. No. 8-15'de yer alan Parçaların Panodaki tahmini yeri

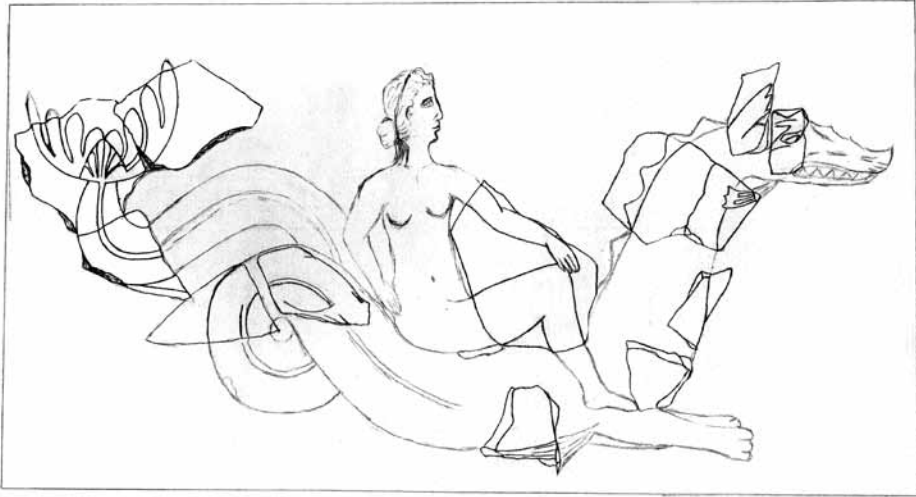

Fig. 9 Kat. No. 8-15 ve 17'de yer alan Parçaların Panodaki yerlerinin tahmini çizimi

Fig. 10 Kat. No. 16

Fig. 11 Kat. No. 17

Fig. 12 Kat. No. 18

Fig. 13 Kat. No. 19

Fig. 14 Kat. No. 20

Fig. 15 Kat. No. 21

Fig. 16 Kat. No. 22

Fig. 17 Kat. No. 23

Fig. 18 Kat. No. 24

Fig. 19 Kat. No. 25

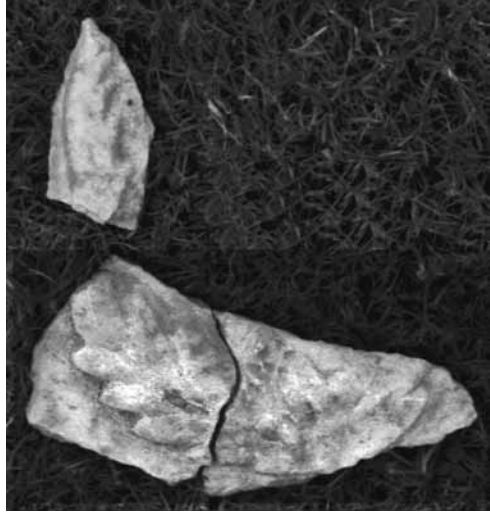

Fig. 20 Kat. No. 26

Fig. 21 Kat. No. 27

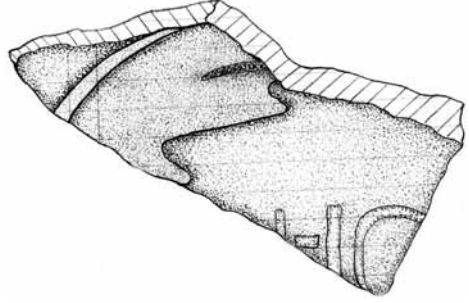

Fig. 22 Kat. No. 28

Fig. 23 Kat. No. 29

Fig. 24 Kat. No. 30